

A background image of a topographic map with contour lines, rendered in a light gray color. The map shows various peaks and valleys, with the lines becoming more closely spaced as they approach the right side of the image.

Υβριδικά Μονοπάτια

Σπηλιές Μετάβασης προς την Μονεμβασία

Αμανατίδου Δανάη, Μπούγου Νικολέτα

Ιούνιος 2022

ΦΟΙΤΗΤΡΙΕΣ

ΑΜΑΝΑΤΙΔΟΥ ΔΑΝΑΗ
ΜΠΟΥΓΟΥ ΝΙΚΟΛΕΤΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ

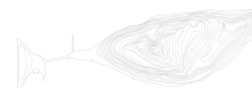
ΣΤΥΛΙΔΗΣ ΙΟΡΔΑΝΗΣ

ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ

ΑΝΘΗ ΚΟΣΜΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ | ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ

ΙΟΥΝΙΟΣ 2022

Ευχαριστίες,

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τον επιβλέποντα καθηγητή μας σε αυτήν την έρευνα, τον κύριο Ιορδάνη Στυλίδη για την καθοδήγηση του και για τις συμβουλές του. Επιπλέον, θα θέλαμε να εκφράσουμε την ευγνωμοσύνη μας προς την διδάσκουσα Ανθή Κοσμά που ήταν εκεί σε αυτήν μας την προσπάθεια. Και τέλος, να ευχαριστήσουμε τους γονείς και φίλους μας που μας ενέπνεαν καθ' όλη την διάρκεια και συνεχίζουν να μας εμπνέουν.

Εισαγωγή	σελ.13	2.1.2	διαδρομή	
1. Ιστορική Έρευνα	σελ.16	2.1.3	ανάβαση	
1.1 Το χωριό στο παρελθόν	σελ.17	2.1.4	επιστροφή	
1.1.1 Βυζαντινή περίοδος		2.2	Παρατήρηση στον χώρο	σελ.32
1.1.2 Ενετοκρατία		2.2.1	Εγκαταλελειμμένα	
1.1.3 Νεότερα χρόνια		2.2.2	Πωλητήρια	
1.2 Ανάλυση οικισμών	σελ.19	2.2.3	Ξενοδοχεία - Ενοικιαζόμενα	
1.2.1 Χωριό Γέφυρα		2.3	Βλάστηση του Νησιού	σελ.36
1.2.2 Κάτω πόλη		2.4	Ανάλυση προβλημάτων	σελ.37
1.2.3 Άνω πόλη		2.5	Ενδεικτικό διάγραμμα προβλημάτων	σελ.39
1.2.4 Νομικό πλαίσιο		3.	Εξέλιξη Ιδέας	σελ.42
1.3 Σχέδια κτισμάτων κάτω πόλης	σελ.21	3.1	Προτάσεις διαμόρφωσης του χώρου	σελ.43
1.3.1 Ναοί		3.2	Πρώτες ιδέες παρέμβασης	σελ.44
1.3.2 Κατοικίες		3.3	Αρχικά σκίτσα πρότασης	σελ.48
1.4 Διαγράμματα χρήσης	σελ.24	4.	Υβριδικά μονοπάτια	σελ.52
1.4.1 Οδικό δίκτυο περιοχής, παραλίες		4.1	Νέα χάραξη διαδρομής	σελ.53
1.4.2 Δρόμοι κυκλοφορίας του νησιού		4.1.1	Διάγραμμα σύγκρισης	
1.4.3 Πλατείες- Εκκλησίες		4.2	Πολιτιστική διαδρομή	σελ.58
2. Περιήγηση στο χωριό	σελ.28	4.2.1	Περιοχή μελέτης	
2.1 Αφηγήσεις- Σκέψεις- αισθήσεις	σελ.29	4.2.2	Διάγραμμα φυσικών στοιχείων	
2.1.1 πριν την άφιξη		4.2.3	Διαγραμματική τομή	

4.2.4	Αποτύπωμα παρέμβασης	
4.3	Σχέδια	σελ.63
4.3.1	Κάτοψη	σελ.64
4.3.2	Όψη	σελ.68
4.3.3	Διαμήκεις Τομές	σελ.72
4.3.4	Εγκάρσιες Τομές	σελ.76
4.3.5	Τρισδιάστατες απεικονίσεις	σελ.80
4.4	Μακέτες, εργαλεία	σελ.84
4.4.1	Φωτογραφίες μακετών	
4.4.2	Προγράμματα, υλικά	
	Επίλογος	σελ.90
	Πηγές εικόνων	σελ.94
	Βιβλιογραφία	σελ.98
	Παράρτημα εικόνων	σελ.100

Ήχοι από μπετονιέρες
Ήχος από αυτό που κόβει το σίδερο
Ήχοι από το χορτοκοπτικό
Πουλιά ,μυρίζει άνοιξη
Το φως του ηλίου το πρωί
Θάλασσα ,η θάλασσα με όλα της τα χρώματα
Ήρεμη και ταραγμένη
Ελλάδα ,ήλιος και θάλασσα
Ποτέ πριν αυτός ο συνδυασμός δεν σου προσέφερε
τόσο γαλήνη
Κεραμίδια
Είναι δικό μας λάθος να προσπαθούμε να τα
βάλουμε με τον άνεμο
Γάτες να λιάζονται ,να παρατηρούν
Να περιμένουν τον κόσμο
Φέτος άργησαν θα λένε
Φέτος όλα είναι διαφορετικά
Μου αρέσει η άνοιξη γιατί μας προετοιμάζει για το
καλοκαίρι όμως παράλληλα μας θυμίζει και τον
χειμώνα που περάσαμε
Όλα μυρίζουν έντονα τώρα
Οι μέλισσες έχουν πιάσει δουλειά
Οι εργάτες
Ακόμη και τα πουλιά κελαηδούν πρωί πρωί

Απρίλιος 2021

Δ

Εισαγωγή

Τόπος: Μονεμβασιά

Έχω επισκεφτεί αρκετές φορές την Μονεμβασιά κατά την διάρκεια των ταξιδιών μου στην Πελοπόννησο. Αυτός ο τόπος είναι ένα μέρος χαμένο στο χρόνο, έχει τον χαρακτήρα μιας άλλης εποχής. Τα τοπία που αντικρίζω από κάθε γωνία είναι ιδιαίτερα και με συγκινούν. Τα σπίτια τα μικρά αυτά σοκάκια, όλα. Η αίσθηση που μου δημιουργείται όταν περνάω την πύλη του χωριού, αυτό το μεταβατικό στάδιο μεταξύ του τώρα και του παρελθόντος είναι μοναδική. Σαν να κάνω μια παύση στο παρόν και αφνικά έχω μπροστά μου μια ατμόσφαιρα καθαρή και ήρεμη.

Προετοιμασία του επισκέπτη για το τι επρόκειτο να βιώσει στο ιστορικό χωριό, σαν μια επιστροφή στο παρελθόν.

Εκεί που ο χρόνος σταματά,

το φως προέρχεται από σχισμές στο έδαφος, οι σπηλιές γίνονται η φυγή από τον ήλιο, οι άνθρωποι γίνονται παρατηρητές και προστατεύονται από τους ανέμους.

Η διαδρομή αυτή κρύβει μέσα της νέες χρήσεις. Εργαστήρια, χώρους ανάπαυσης και ποιήσης, κοινόχρηστη κουζίνα και μονοπάτια προς την θάλασσα.

Έτσι ο περιπατητής μπορεί να κάνει μια στάση πριν την είσοδο του στο χωριό, να κατέυει μέσω του νέου μονοπατιού-ράμπα στις σπηλιές σκιάς και να αγναντέψει το απέραντο γαλάζιο.

1. Ιστορική Έρευνα

1.1 Το χωριό στο παρελθόν

«Κυρά Μονοβασιά μου, πέτρινο καράβι μου. Χιλιάδες οι φλόκοι σου και τα πανιά σου. Κι όλο ασάλευτη μένεις να με αρμενίζεις μες στην οικουμένη» έγραψε ο Γιάννης Ρίτσος για τον τόπο του, τη Μονεμβασιά.

Για τον άγριο βράχο, την Άκρα Μίνωα -όπως ονομαζόταν κατά την αρχαιότητα- που αποκόπηκε από την Πελοπόννησο με έναν σεισμό το 375 μ. Χ. και πήρε τη μορφή που έχει σήμερα. Το γεγονός ότι είναι η μόνη δυνατότητα σύνδεσης με την γη, παίρνει το όνομα Μονεμβασιά (η μόνη έμβαση)¹

Εικόνα 2 : Μαλβάζια χαρακτηριστικό

1.1.1 Βυζαντινή περίοδος

Τον 7ο αιώνα και μετά η Μονεμβασιά λόγω της θέσης της, αναπτύχθηκε σε εμπορικό και καλλιτεχνικό κέντρο. Οι επαφές της πόλης με τον υπόλοιπο κόσμο έγιναν πυκνότερες, με συνέπεια τον αποδεκατισμό των κατοίκων της Μονεμβασιάς το 746 μ.Χ., εξαιτίας της πανούκλας που μεταδόθηκε από επιβάτες δύο πλοίων της Σικελίας που στάθμευσαν στο λιμάνι. Το Βυζαντινό κράτος, από την αρχή απόδωσε στην Μονεμβασιά την αρμόζουσα σημασία, απόδωσε στην

ΥΒΡΙΔΙΚΑ ΜΟΝΟΠΑΤΙΑ: Σπηλιές μετάβασης προς την Μονεμβασιά

Μονεμβασιά την αρμόζουσα σημασία, καθιστώντας την κέντρο επιχειρήσεων και στρατιωτική βάση. Από νωρίς μετέχει και στα εκκλησιαστικά δρώμενα, με τον πρώτο επίσκοπο της Μονεμβασιάς Πέτρο, να παρίσταται στην Οικουμενική Σύνοδο της Νίκαιας το 787 μ.Χ. Γύρω στο 878 μ.Χ., αναφέρεται η κτίση της Μονεμβασιάς ως ορμητήριο του βυζαντινού στόλου εναντίον των Αβάρων, υπό τον ναύαρχο Αδριανό και παρατηρείται δυναμική ανάπτυξη με έντονες ναυτικές και εμπορικές δραστηριότητες των κατοίκων².

Εικόνα 3: Ο βράχος της Μονεμβασιάς στα παλαιότερα χρόνια

1.1.2 Ενετοκρατία

Όταν το 1204 μ.Χ. οι Φράγκοι κατέλυσαν το βυζαντινό κράτος, η Πελοπόννησος αντιστάθηκε σθεναρά και ακόμα περισσότερο η Μονεμβασιά, η οποία παρέμεινε απόρρητη για περισσότερο από 40 χρόνια. Το 1249 η πόλη κυριεύτηκε από τους Φράγκους, ύστερα από τριχρονη πολιορκία από τον Γουλιέλμο Βιλεαρδουίνο. Η Φραγκοκρατία διήρκεσε 14 χρόνια και το 1262 ο Μιχαήλ Η' Παλαιολόγος κατέλαβε την πόλη. Κατά την βασιλεία του Ανδρόνικου Β' Παλαιολόγου, παραχωρήθηκαν σημαντικά προνόμια στη Μονεμβασιά

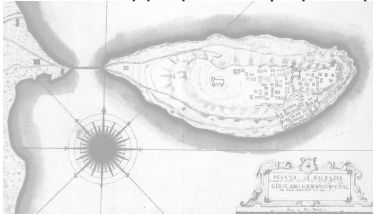
¹ Από αρχείο αρχαιολογικού μουσείου Μονεμβασιάς

² Κάστρο της Μονεμβασιάς, <https://www.kastra.eu/castlegr.php?kastro=monemvasia>

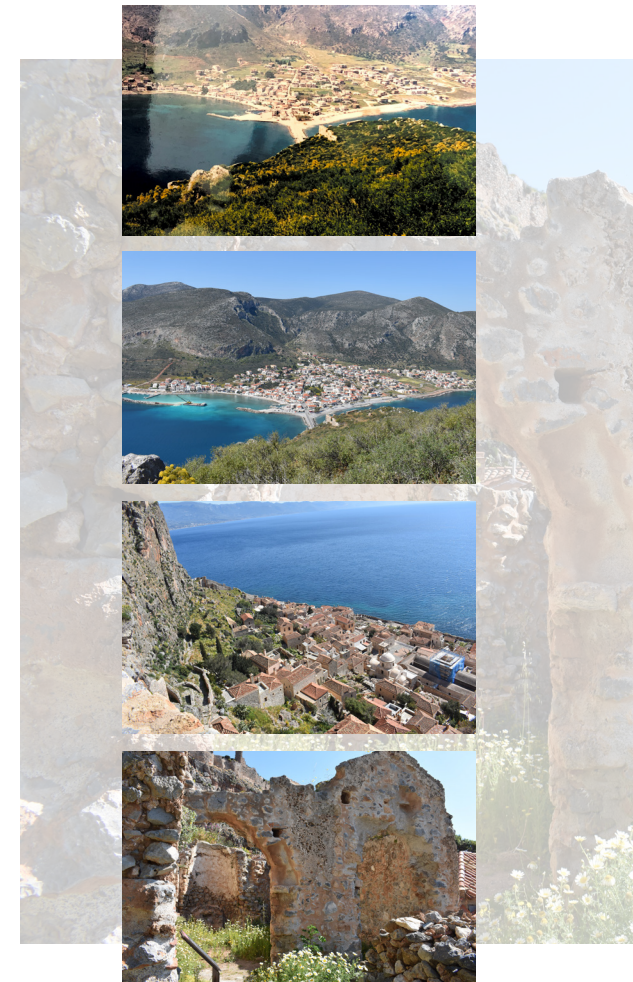
μέσω δύο Χρυσόβουλλων που εκδόθηκαν το 1284 και 1301. Τα προνόμια αυτά επεκτάθηκαν το 1336 με άλλο Χρυσόβουλλο του Ανδρόνικου Γ'. Το 1292, ο Καταλανός πειρατής Roger de Lluria λεηλάτησε τη Μονεμβασία και άλλες πόλεις του Αιγαίου. Το 1395, η πόλη καταλαμβάνεται για τρεις μήνες από τους Τούρκους, ενώ το 1443 ο Θεόδωρος Β' Παλαιολόγος ανανέωσε τα προνόμια της πόλης. Το 1460 η πόλη ήταν υπό την προστασία του Πάπα Πίου Β' ενώ το 1463 καταλήφθηκε από τους Βενετούς. Η Α' Ενετοκρατία τελείωσε το 1540³.

1.1.3 Νεότερα χρόνια

Όλο τον 19ο αιώνα έμεινε η Μονεμβασία μια ασήμαντη μικρή επαρχιακή πόλη, η οποία ούτε καν μια καλή ακτοπλοϊκή σύνδεση είχε με τα άλλα λιμάνια της Ελλάδας. Το έτος 1911 εγκατέλειψαν οι τελευταίοι κάτοικοι το πλάτωμα στην κορυφή του βράχου, το οποίο από τότε είναι μόνο μια πεδιάδα από ερείπια. Στις αρχές του 20ου αιώνα πολλοί κάτοικοι εγκατέλειψαν την Κάτω Πόλη για να εγκατασταθούν στο νέο οικισμό της Γέφυρας. Η Μονεμβασία συνέχισε να βασιζείται για την ύδρευσή της στις στέρνες μέχρι το 1964 και ο ηλεκτρισμός έφτασε το 1972. Από τη δεκαετία του 1970 η Μονεμβασία άρχισε να ακμάζει ξανά, αυτή τη φορά ως τουριστικός προορισμός. Η ελληνική στατιστική υπηρεσία αναφέρει 32 μόνον κάτοικους στο βράχο το έτος 1971 που είναι και η μεγαλύτερη πληθυσμιακή πτώση εκεί.

Εικόνα 4: Λεπτομέρεια σχεδίου του Orazio Albertti 1690

Εικόνα 5-8: Φωτογραφίες από Μονεμβασία

³ Καλλιγά, Η βυζαντινή Μονεμβασία και οι πηγές της ιστορίας της, μτφρ. Μάριος Μπλέτας (Αθήνα 2003)

1.2 Ιστορική ανάλυση οικισμών

1.2.1 Χωριό Γέφυρα

Το χωριό Γέφυρα ή Νέα Μονεμβασιά πήρε το όνομα του λόγω της γέφυρας που έχει αναπτυχθεί γύρω από αυτό. Η οποία έχει μήκος 130 μέτρα και αποτελεί την μόνη χερσαία σύνδεση με το νησί. Επιπλέον, η Γέφυρα διαθέτει μια μικρή παραλία την οποία επισκέπτονται για χαλάρωση οι τουρίστες της περιοχής. Τα τελευταία χρόνια εξαιτίας της πληρότητας στα καταλύματα της Μονεμβασιάς άρχισαν να δημιουργούνται όλο και περισσότερα ξενοδοχεία και ξενώνες στο χωριό.

1.2.2 Άνω πόλη

Η φυσική μορφή του εδάφους επέτρεψε τον διαχωρισμό της σε Άνω και Κάτω Πόλη, με τη Ακρόπολη στην Άνω Πόλη να κατέχει το ψηλότερο σημείο του βράχου, δυτικά ενός φυσικά κεκλιμένου πλατώματος. Η Άνω πόλη έως και σήμερα ονομάζεται Γούλας, μια λέξη τουρκικής προέλευσης που σημαίνει οχυρό.

1.2.3 Κάτω πόλη

Η κάτω πόλη, περιβάλλεται από αμυντικά τείχη, οι τρεις πλευρές έχουν σχήμα Π και αποτελείται από τέσσερις κύριες εισόδους. Την δυτική πύλη, την νότια πύλη Θάλασσα (Portello), την ανατολική πύλη καθώς και την κατακόρυφη ανάβαση προς την Άνω Πόλη στα Βόρεια. Στα τέλη του 9ου αιώνα, έγινε καστροπολιτεία, μετά από αραβικές απειλές από τη θάλασσα, ληστές και πειρατές. Εκείνη την περίοδο χτίστηκε το τείχος της πόλης, προστατεύοντας τον οικισμό σε μια έκταση περίπου 500μ. μήκος και βάθος έως 250 μέτρα, με φυσικό όριο τον βράχο στη βόρεια πλευρά. Ο κεντρικός δρόμος της Μονεμβασιάς ξεκινάει από την Δυτική είσοδο και τελειώνει στην Ανατολική. Η διαδρομή αυτή αποτελεί ακόμη και σήμερα την εμπορική αρτηρία του χωριού. Η περιοχή ανά τα χρόνια ονομαζόταν Αγορά, Φόρο ή Παζάρι διότι δεξιά και αριστερά της οδού ήταν χτισμένα μαγαζιά και εργαστήρια. Αυτήν τη διαδρομή περνάει μπροστά από την κεντρική πλατεία όπου βρίσκεται η εκκλησία του Ελκόμενου Χριστού. Το δεύτερος άξονας του οικισμού ήταν παράλληλος με την Αγορά και βρισκόταν σε υψηλότερο σημείο. Ενώ ο τρίτος άξονας εκτεινόταν κατά μήκος των τειχών από την πλευρά της θάλασσας και ήταν σκεπασμένος με θόλο σε αρκετά σημεία του (εικ.9). Τα κτίσματα δεν υπερβαίνουν τα όρια των τειχών και είχαν πυκνή δόμηση. Η δόμηση αυτή διατηρείται μέχρι και σήμερα εξαιρώντας ορισμένα ερείπια του δημιουργούν κενά χώρο.

Εικόνα 9: Φωτογραφία από τα τείχη

1.2.4 Νομικό πλαίσιο

Νόμος 2447, του έτους 1920, στο οποίο αναφέρεται το ΒΔ 19-4-1921,

ΦΕΚ 68/Α/26-4-1921, αφορά τον τρόπο λειτουργίας της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας. Ορίζονται οι αρμοδιότητες, ενώ τα μέλη του αρχαιολογικού συμβουλίου υποχρεούνται να επιθεωρούν ετησίως τους κηρυγμένους χώρους και να συντάσσουν μελέτες προς δημοσίευση στα αρχαιολογικά δελτία.

Σημαντικό στοιχείο που προστίθεται είναι το άρθρο 50 του κ.ν.5351/1932, το οποίο ορίζει παράνομη τη λατόμευση οικοδομικού υλικού και την δημιουργία ασβεστοκαμίνου σε απόσταση 500 μέτρων από το κηρυγμένο μνημείο ή τον ιστορικό τόπο, στην συγκεκριμένη περίπτωση τον βράχο Μονεμβασίας⁴.

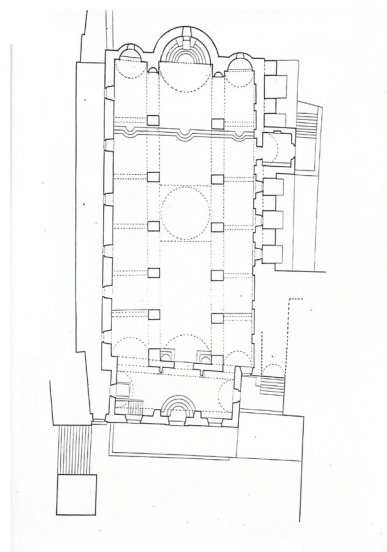
⁴Εφημερίδα της Κυβερνήσεως

1.3 Σχέδια κτισμάτων κάτω πόλης

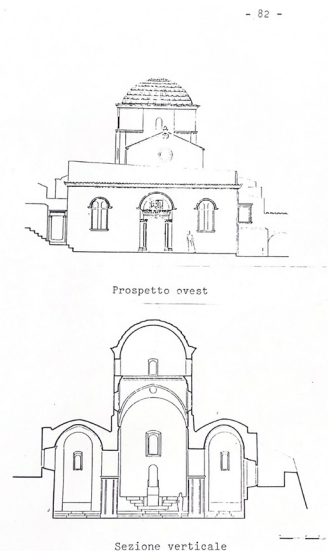
1.3.1 Ναοί

Ναός Ελκόμενου Χριστού.

Είναι η γνωστότερη και μεγαλύτερη Εκκλησία του κάστρου της Μονεμβασίας. Η οποία συνδυάζει στοιχεία της ορθόδοξης παράδοσης (βυζαντινά στοιχεία) με βενετσιάνικα. Ο Ναός του Ελκόμενου Χριστού χτίστηκε τον 6ο ή 7ο αιώνα η μορφή που έχει σήμερα όμως διαμορφώθηκε σταδιακά τους επόμενους αιώνες.

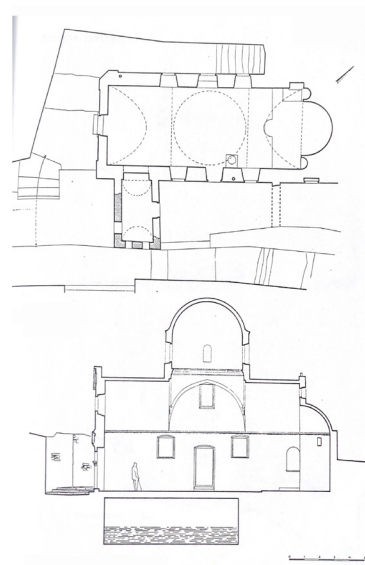

Εικόνα 10-11: Ελκόμενος Χριστός

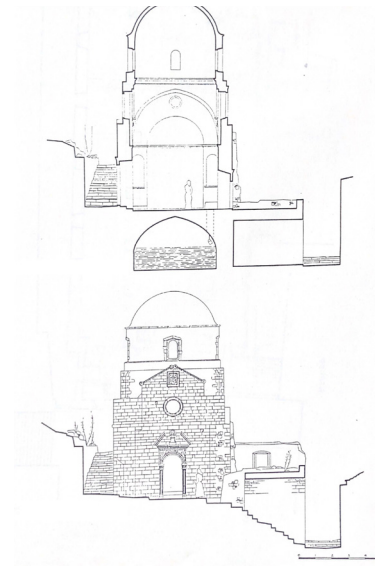

Παναγία Μυρτιδιώτισσα

Μονόκλιτη βασιλική με τρούλο. Κτίσθηκε στην περίοδο της Β' Ενετοκρατίας. Η λατρεία της Παναγίας Μυρτιδιώτισσας προέρχεται από τα Κύθηρα, τα οποία διατηρούσαν εμπορικές και πολιτιστικές σχέσεις με τη Μονεμβάσια. Τοπική παράδοση αναφέρει πως η εκκλησία ιδρύθηκε το 17ο αιώνα από το Μονεμβασιώτη επίσκοπο Κυθήρων, Φιλόθεο Δαρμάριο ⁵.

Εικόνα 12-13: Παναγία Μυρτιδιώτισσα

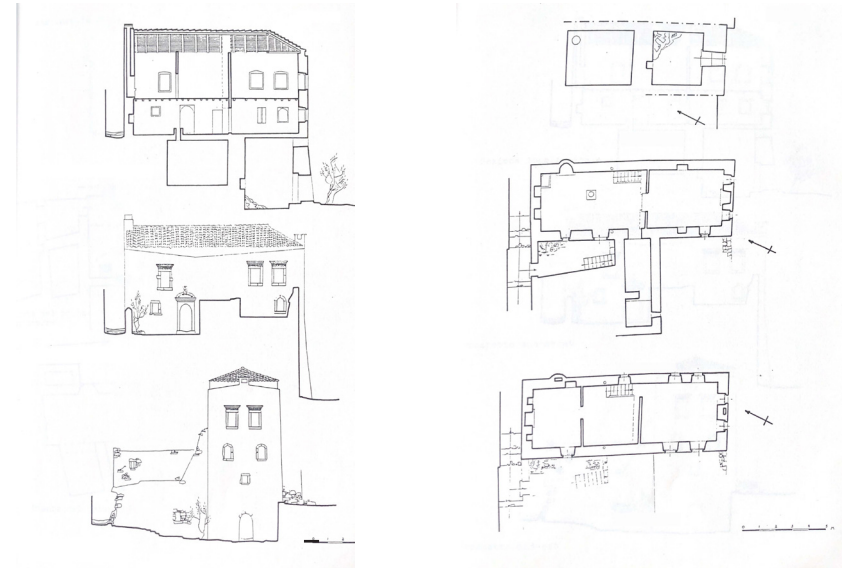
⁵ Ξαναλάτου-Δεργκαλίν, Κουλόγλου-Περβολαράκη, Μονεμβάσια : οχυρά-κυκλοφορία-σπίτια-εκκλησίες. (Αθήνα 1974)

1.3.2 Οικίες

Ο παλαιότερος τύπος οικίας έχει τρεις στάθμες και είναι περιορισμένων διαστάσεων. Το στενό μέτωπο του κτηρίου προσανατολιζόταν στη θάλασσα, έτσι ώστε να υπάρχει μικρή επιφάνεια κρούσης σε περίπτωση επίθεσης με κανονιοβολισμούς από τους εκάστοτε πολιορκητές. Δεν διαθέτουν αυλές και η πιθανή ύπαρξη τρίτου ορόφου αποτελεί ένδειξη οικονομικής ευρωστίας του ιδιοκτήτη. Δεν υπάρχει κεντρικό αποχετευτικό σύστημα, αλλά κάθε σπίτι διαθέτει το δικό του βόθρο. Οι χαμηλότερες στάθμες -υπόγεια- είναι θολωτές, αποτελούνται από δύο παράλληλους θόλους, κάθετους προς την κλίση του εδάφους. Χρησίμευαν ως βοηθητικοί-αποθηκευτικοί χώροι.

Οικία Μαστραποστόλη

Αριστερά πάνω από το κεντρικό δρόμο συναντάμε την οικία Μαστραποστόλη, ένα από τα χαρακτηριστικά κτίσματα του οικισμού. Είναι μια κατοικία με στενομέτωπη τυπολογία⁶.

Εικόνα14-15: Οικία Μαστραποστόλη

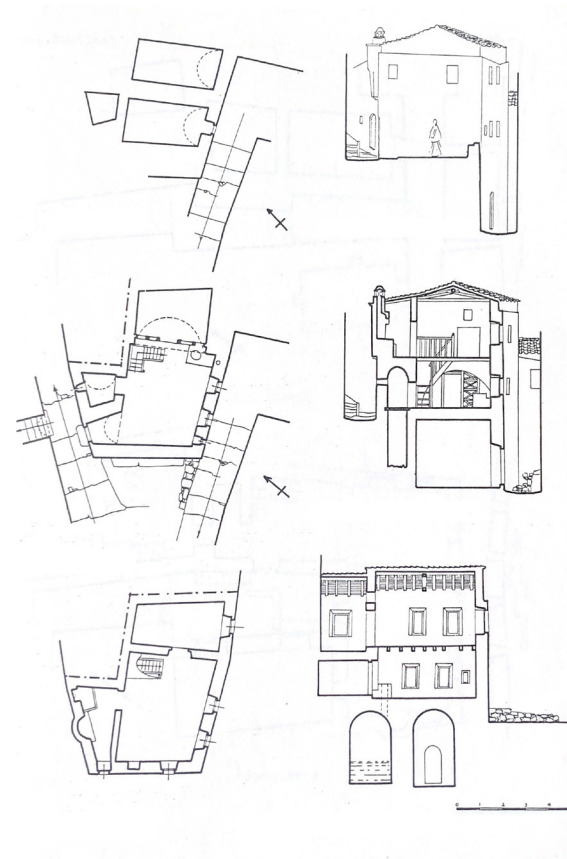
⁶Ξαναλάτου-Δεργκαλίν,Κουλόγλου-Περβολαράκη, Μονεμβάσια : οχυρά-κυκλοφορία-σπίτια-εκκλησίες.(Αθήνα 1974)

Οικία Δουμενά

Κυρίαρχα στοιχεία στην κατασκευή των κτισμάτων της Μονεμβασιάς είναι οι φέρουσες ενιαίες τοιχοποιίες, πάχους κατά το πλείστον 0,50-0,60 μ.- συνήθως από αργολιθοδομή και σπανιότερα από λαξευτούς πωρόλιθους- και οι θόλοι. Σε ότι αφορά στο υλικό του ξύλου αυτό χρησιμοποιούνταν για τη στέγη, τις σκάλες και τις περιπτώσεις που υπήρχε ενδιάμεσο ξύλινο πάτωμα. Σε ορισμένα κτήρια υπάρχουν ξυλοδεσιές, χωρίς όμως αυτό να επαναλαμβάνεται γενικά. Τα σπίτια εξωτερικά φέρουν επίχρισμα που ποικίλει επίσης ανάλογα με τις εποχές. Πολλές φορές στο μίγμα του ασβέστη έχουμε πρόσθεση τριφτού κεραμιδιού ή και θηραϊκής γης, δημιουργώντας αδιάβροχα και ανθεκτικά κονιάματα⁷.

Τις πρώτες ύλες προμηθεύονταν από τη γύρω περιοχή, από τον ίδιο το βράχο, σκάβοντας για τα θεμέλια και τις δεξαμενές. Τα υλικά αποτελούσαν εν γένει οι γκρίζοι ασβεστόλιθοι και οι ψαμμικοί πωρόλιθοι, πέτρες γενικά εύκολες στην κατεργασία τους .

Εικόνα 16: Οικία Δουμενά

⁷Ξαναλάτου-Δεργκαλίν,Κουλόγλου-Περβολαράκη, Μονεμβάσια : οχυρά-κυκλοφορία-σπίτια-εκκλησίες.(Αθήνα 1974)

1.4 Διαγράμματα χρήσης

1.4.1 Οδικό δίκτυο περιοχής, παραλίες

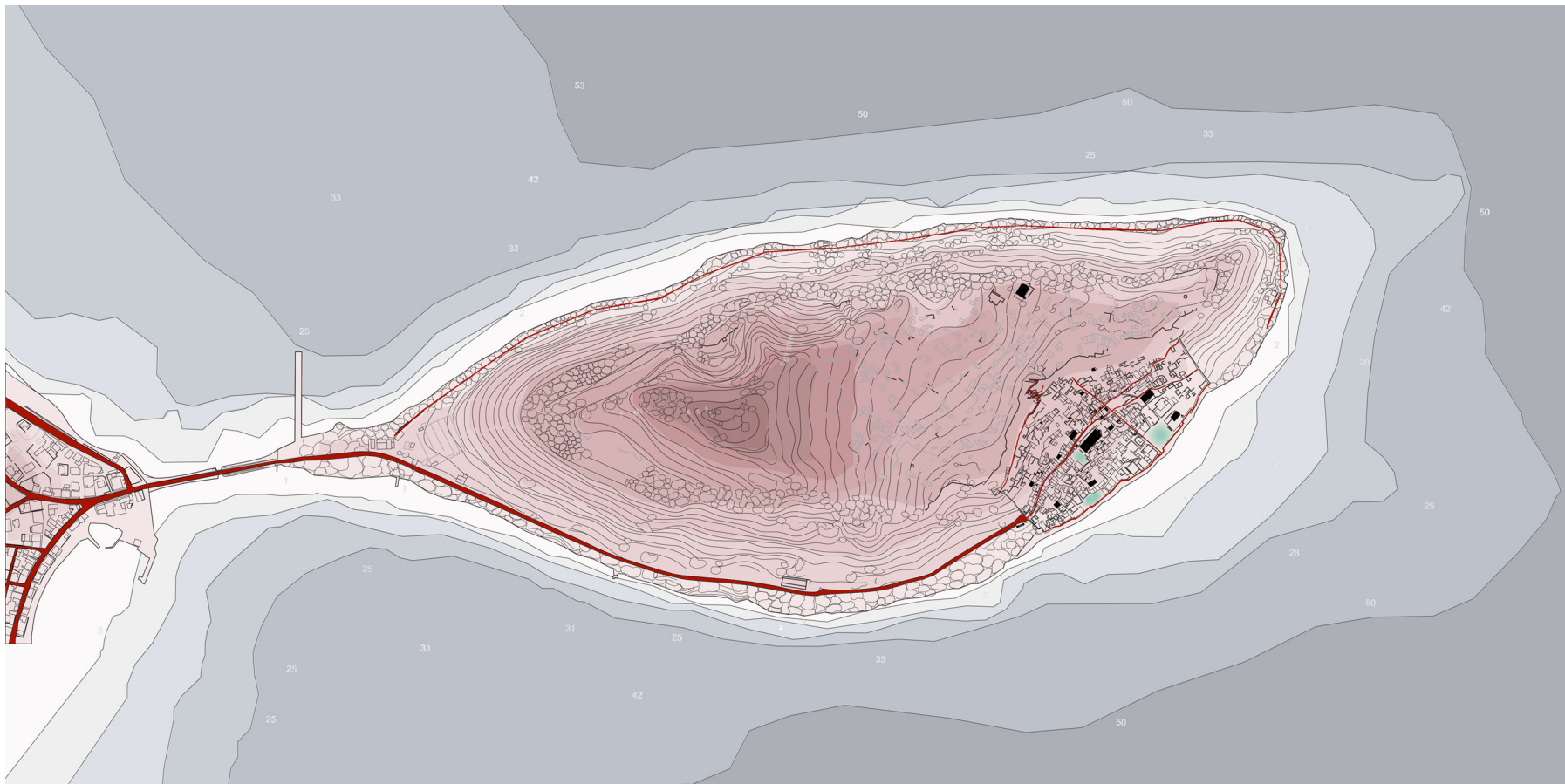
Η Μονεμβασιά υπάγεται στην ευρύτερη περιοχή των Μολάων. Τα χωριά που βρίσκονται στην περιοχή καθώς και οι παραλίες τους απεικονίζονται στον παρακάτω χάρτη. Το χωριό με τον μεγαλύτερο πληθυσμό είναι η Νέα Μονεμβασιά(Γέφυρα) που αποτελεί και σύνδεση όλων των υπόλοιπων παραθαλάσσιων περιοχών μεταξύ τους.

Εικόνα 17: Δίκτυο δρόμων, γύρω χωριά

1.4.2 Δρόμοι κυκλοφορίας του νησιού

Ο βασικός δρόμος της περιοχής είναι ο επαρχιακός δρόμος Μονεμβασιάς – Κροκέων. Αποτελεί και την μόνη πρόσβαση από την στεριά για την καστροπολιτεία της Μονεμβασιάς. Μέσω της γέφυρας που πρώτη φορά δημιουργήθηκε τον 7ο-8ο αι. και πήρε την μορφή που έχει σήμερα τον 20ο αι.

Εικόνα 18: Τοπογραφικό χάρτης Μονεμβασιάς με τους δρόμους κυκλοφορίας, κλίμακα 1:10.000

1.4.3 Πλατείες Εκκλησίες

Αν κοιτάξουμε λίγο πιο κοντά το χωριό της Μονεμβασιάς, παρατηρούμε τα κενά που σχηματίζονται και αποτελούν τις πλατείες του χωριού αλλά και τις πολυάριθμες εκκλησίες που διαθέτει, οι περισσότερες από τις οποίες είναι σε λειτουργία μέχρι και σήμερα.

Εικόνα 19: Κοντινό στο χωριό.

2. Περιήγηση στο χώρο

2. Η περιήγηση μας στο χωριό

2.1 Αφηγήσεις- Σκέψεις- Αισθήσεις

2.1.1 Πριν την άφιξη

Στις 19:00 από Βόλο για Αθήνα, Διανυκτέρευση στην Καλλιθέα...

Από τα ΚΤΕΛ Κηφισού: 14:30 από Αθήνα για Σπάρτη, Διανυκτέρευση εκεί...

Από τα ΚΤΕΛ Σπάρτης: 11:30 για Μολάους και έπειτα λεωφορείο για τον τελικό προορισμό το χωριό της γέφυρας.

Πρόγραμμα για τις επόμενες ημέρες

Πέμπτη 1/4/21: Άφιξη στο χωριό της Μονεμβασιάς, περιήγηση στο χωριό, στα τείχη, στις εκκλησίες και στον φάρο. Βόλτα στο χωριό γέφυρα+ προμήθειες.

Παρασκευή 2/4/21: πρωί ανάβαση στην ακρόπολη, βόλτα από την Αγία Σοφία, τούρκικη κρήνη, Κατάβαση και βόλτα στις παραλίες για μπάνιο.

Σάββατο 3/4/21: Χωριό Γέφυρα, φωτογράφιση, βιντεοσκόπηση, σκίτσα και καταγραφή πρόσφατων ιδεών.

Κυριακή 4/4/21: Δρομολόγια επιστροφής: 8:15, 14:15, 17:15
Πρώτες εντυπώσεις από την άφιξη.

Πρώτες εντυπώσεις από την άφιξη

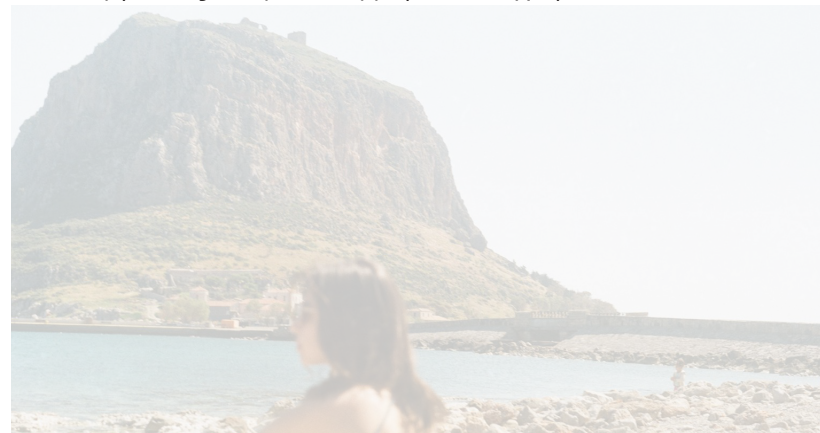
Σέπια: Παλιά ένα από τα κινητά που είχαμε στην οικογένεια

Πρώτες εντυπώσεις από την άφιξη

Σέπια: Παλιά ένα από τα κινητά που είχαμε στην οικογένεια είχε μερικά φίλτρα στην κάμερα με αποχρώσεις. Μια συγκεκριμένη, θυμάμαι ως σέπια, ήταν μια ελαφριά πορτοκαλί απόχρωση, σαν να κήκε λιγάκι από τον ήλιο. Σαν τις παλιές μηχανές με το φιλμ που αν δεν πρόσεχες όταν το έβγαζες και το έβλεπε το φως έκανε κάτι περίεργα νερά, κόκκινα- κίτρινα. Αυτή ήταν και η πρώτη εντύπωση μας από το νησί, το πρώτο αντίκρισμα στο χωριό.

Αισθήσεις: Παρατηρώ χρώματα, δύο είναι που κυριαρχούν ένα το μπλε της θάλασσας και ένα το πορτοκαλί στα κεραμίδια. Ακούω το αεράκι ανάμεσα στα δέντρα. Τα κύματα της θάλασσας και δύο εργάτες να κουβαλούν δύο σακούλες γεμάτες μπάζα.

Τα καταστήματα κλειστά, κλειστά και κλειδωμένα, μερικά έχουν 20 φώτα αλλά σκοτεινά. Κάποια φωτίζονται από μία λάμπα, κάπως μισό καμένη και άλλα σκοτεινά, τελείως σκοτεινά. Τα σπίτια όλα μοιάζουν μεταξύ τους και αν δεν ψάξεις για τις διαφορές μπορεί να μπερδέψεις τα δρομάκια και να βρεθείς στην άλλη μεριά του χωριού.

2.1.2 Διαδρομή: Από την πύλη προς το υπνοδωμάτιο.

Ξεκινήσαμε το μονοπάτι, διαλέγουμε την αριστερή διαδρομή και προχωράμε, πάμε, πάμε, περνάμε από ένα ξύλινο μπαράκι και μια μπουτίκ κεραμικών. Στα αριστερά έχει τις σκαλωσιές της εκκλησίας με ένα μπλε δίχτυ που ξεχωρίζει. Μετά πρέπει να στρίψουμε αριστερά, όχι στο πρώτο, δεν έχει σκαλιά. Όχι στο δεύτερο που έχει τις πέτρες στο πλάι των πατημάτων. Στο τρίτο με την ξύλινη σκαλωσιά που έχει να κρατά τα δύο χτίσματα. Ανεβαίνουμε και στρίβουμε δεξιά, χωρίς να ξέρουμε αν έχει δρομάκι στα αριστερά. Κάπου εκεί είναι η πόρτα στο δεξιό μας χέρι. Θυμάμαι πως απέναντι έχει μια πόρτα με σκισμένη σίτα στην μια θέση για το τζάμι. Είχα κρυφοκοιτάξει εκεί την πρώτη φορά να δω αν φαίνεται λίγο από το εσωτερικό και είδα μισογκρεμισμένους τοίχους, χαλάσματα και μερικά ξύλα.

Ξεκλείδωμα- σκαλιά- στενή πόρτα- στα πλάγια- δεξιά- κλείδωμα επάνω- όχι σύρτη- ξεκλείδωμα την δεύτερη- άνοιγμα πόρτα- φαγητό.

Οι πρώτες ιδέες που ειπώθηκαν στην πρώτη βόλτα:

_Η διαδρομή δεν μπορεί να είναι στην περίμετρο του νησιού

_Η κλίση του βράχου είναι πολύ πιο απότομη από όσο πιστεύαμε

_Το χωριό έχει δικό του χαρακτήρα

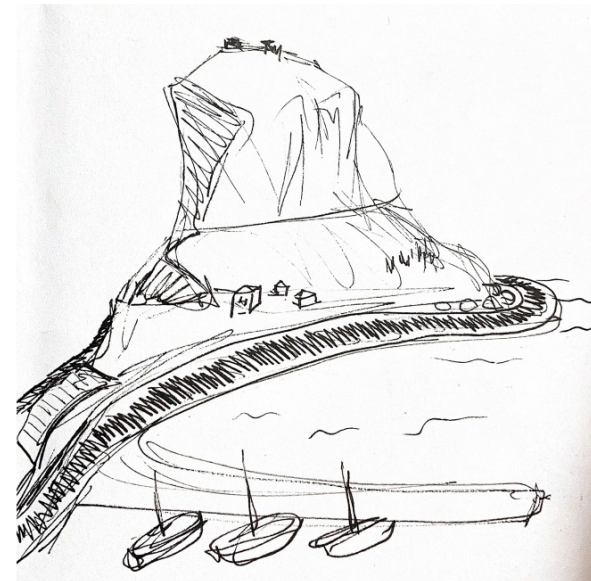
_Κάποια κτήρια είναι εγκαταλελειμμένα

_Τα κύματα μπορούν να γίνουν πολύ άγρια

_Η διαδρομή θα μπορούσε να «χτιστεί» στα βράχια

2.1.3 Η ανάβαση

Ιδανικός καιρός, ελαφρύ αεράκι, ανθισμένα όλα κίτρινα και ροζ. Ξεκινήσαμε ψάχνοντας την αριστερή στροφή ανάμεσα στα χτίσματα και πριν το καταλάβουμε ανεβαίναμε ήδη το μονοπάτι για την άνω πόλη. Είδαμε και ένα μικρό φιδάκι, άκακο και φοβισμένο. Κάναμε μια βόλτα στους ναούς και τα χαλάσματα και συνεχίσαμε να ανεβαίνουμε. Ο ναός της αγίας Σοφίας ήταν μεγαλοπρεπής και δίπλα στον γκρεμό. Η ανέγερση του ναού φαινόταν πρόσφατη αφού ήταν από τα λίγα κτίσματα της άνω πόλης που έχει ολοκληρωμένη ανακατασκευή.

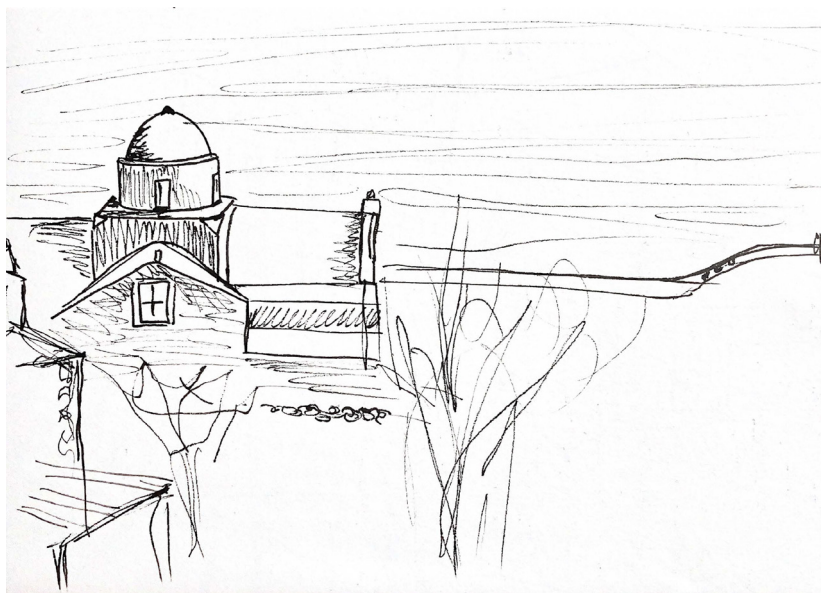
Εικόνα20: Σκίτσο

Συνεχίζουμε την πορεία μας για την κορυφή, ένα μονοπάτι φρέσκο- φρέσκο. Κάποιος είχε περάσει λίγο πριν και το είχε καθαρίσει ίσως και την προηγούμενη μέρα. Βρήκαμε ένα ερείπιο «χαμάμ» και μια δεξαμενή της εποχής. Ανεβήκαμε μέχρι την κορυφή, η θέα ήταν απίστευτη και το τοπίο μαγικό.

Ιδέες μέρας 2

_τρείς πιθανές τοποθεσίες για τις κατασκευές μας

- 1.Κοντά στον φάρο
- 2.Στην πίσω πλευρά κοντά στην Αγία Σοφία
- 3.Στον δρόμο κοντά στην είσοδο της πόλης

Εικόνα21: Σκίτσο της εκκλησίας με φόντο της θάλασσας, από προσωπικό αρχείο

2.1.4 Η επιστροφή

Μπήκαμε στο λεωφορείο, καθίσαμε μπροστά, δύο επιβάτες εμείς και ο οδηγός για μια ιδιωτική κούρσα επιστροφής. Εμείς κουρασμένες και μισοκοιμισμένες, ο οδηγός κεφάλτος και ορεξάτος για συζήτηση. Έμπειρος ξεναγός για την περιοχή.

Αρχικά μας έκανε εκτενή αναφορά για τις παραλίες της περιοχής. Η περιοχή της Μονεμβασιάς επιλέγεται ως θερινός προορισμός αλλά και για triήμερα όλο τον χρόνο. Σύμφωνα με τον οδηγό- Βαγγέλη, είμασταν τυχερές που επισκεφθήκαμε το νησί, την περίοδο της καραντίνας. Την στιγμή της ησυχίας, της παύσης.

Το καλοκαίρι, συνέχισε, είναι αδύνατο να μπουν και να φτάσουν τα αυτοκίνητα κοντά στην πύλη. Μερικές φορές κλείνουν με κώνους ένα κομμάτι του δρόμου, ενώ το λεωφορείο αδυνατεί να φτάσει στην στάση (από το σημείο που μας παρέλαβε). Πολλές φορές ο οδηγός, χωρίς να έχει άλλη επιλογή σταματάει έξω από το χωριό και οι επιβάτες αναγκάζονται να διασχίσουν όλο το χωριό της γέφυρας, την γέφυρα και έπειτα τον δρόμο του νησιού με προορισμό το χωριό της Μονεμβασιάς. (Μια απόσταση 2χλμ)

Η πρόσβαση στις γύρω παραλίες καθίσταται αδύνατη για τους περπατητές(όπως εμείς). Ο Βαγγέλης μας παροτρύνει την επόμενη φορά να δανειστούμε ένα αυτοκίνητο από μια μάντρα λίγο πιο έξω από το χωριό γέφυρα. Είναι ο μόνος τρόπος να δούμε τις γύρω παραλίες.

Ευχαριστούμε τον Βαγγέλη για την ενδιαφέρουσα συζήτηση και παρέα που μας κράτησε μέχρι το χωριό των Μολάων.

2.2 Παρατήρηση στον χώρο

Η άλλη πλευρά...

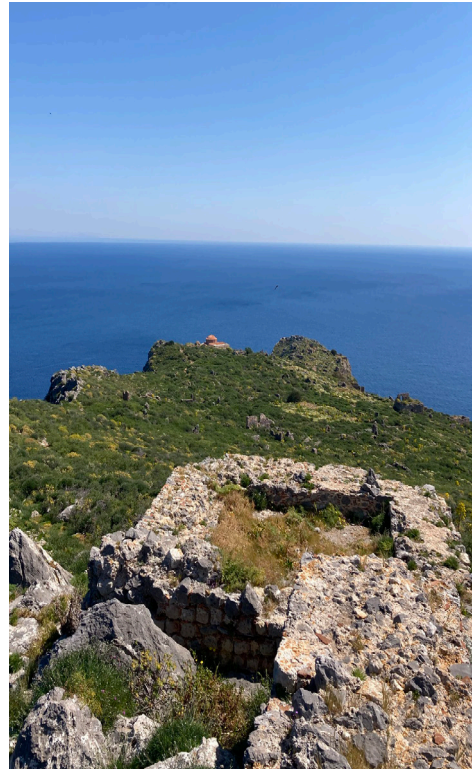
Από το χωριό Γέφυρα παίρνουμε το δρόμο για τον βράχο της Μονεμβασίας, περνάμε από την γέφυρα που ενώνει το νησί με την στεριά, καθώς περπατάμε και μη έχοντας δεξιά και αριστερά κάποιο εμπόδιο, ο άνεμος έρχεται πάνω μας με δύναμη και σχεδόν αλλάζει την πορεία μας. Όμως δεν σταματάμε, ο δρόμος σιγά σιγά ανεβαίνει και πηγαίνουμε προς την μεριά που βρίσκονται τα βράχια γιατί εκεί ο αέρας περιορίζεται. Αυτοκίνητα και μηχανάκια περνάνε και από τις δυο πλευρές άλλα ανεβαίνουν άλλα κατεβαίνουν και δεν λείπουν τα κορναρίσματα αγανάκτησης. Αφού σε μερικά σημεία το πλάτος του δρόμου μικραίνει αρκετά και δεν επιτρέπει να οχήματα να αναπτύξουν μεγάλη ταχύτητα. Που και που όσο προχωράμε βλέπουμε ερείπια από κτίρια από την πλευρά των βράχων τα οποία κόπηκαν βίαια για να δημιουργηθεί ο ασφαλτοστρωμένος αυτός δρόμος. Τι κρίμα σκέφτομαι... Από την άλλη μεριά του δρόμου εκεί που τα βράχια ενώνονται με την θάλασσα, υπάρχει μια κατοικία η οποία είναι σε καλή κατάσταση και μάλλον ενοικιάζεται σε τουρίστες. Η πρόσβαση στην θάλασσα είναι σχεδόν αδύνατη εξαιτίας της απότομης κλίσης των βράχων. Μόνο από κάποια συγκεκριμένα σημεία και με μεγάλη προσοχή μπορούμε να φτάσουμε κοντά στα κύματα. Λίγο μετά τα μέσα της διαδρομής μπροστά μας βρίσκουμε το κοιμητήριο του χωριού περιφραγμένο με πέτρες. Έξω από την είσοδο της Μονεμβασίας και στην πλευρά των βράχων έχουν δημιουργήσει έναν χώρο που μαζεύουν σκουπίδια και μπάζα, ένα σημείο που μας προβληματίσε αρκετά διότι ήταν αρκετά αποκρουστικό στην όψη.

Με μια γρήγορη ματιά καταλαβαίνουμε πως το χωριό αυτό εξαρτάται από τον τουρισμό, διότι την περίοδο που το επισκεφτήκαμε περπατούσαμε μέσα στα σοκάκια μόνες. Εμείς και μερικές γάτες...

Παίρνοντας τον δρόμο για την Άνω πόλη, αφού συναντήσουμε αρκετά μισογκρεμισμένα κτίσματα βρίσκουμε τα σκαλιά για να ανέβουμε στον αρχαιολογικό χώρο. Από την μία μεριά του βράχου βλέπουμε την καστροπολιτεία της Μονεμβασιάς ενώ από την άλλη, τα απότομα βράχια έρχονται σε αντίθεση με την γαλήνη που μας προσέφερε η προηγούμενη θέα. Δυο εργάτες έχουν αναλάβει να καθαρίσουν τα μονοπάτια από τα μεγάλα χόρτα και τις αγριάδες. Σχεδόν έχουν χαθεί τα ερείπια μέσα στο καταπράσινο τοπίο. Συνεχίζοντας την περιήγηση μας φτάνουμε στο ψηλότερο σημείο του νησιού, ο άνεμος είναι τόσο όσο χρειαζόμαστε για να δροσιστούμε κάτω από τον καυτό ήλιο. Από εκεί βλέπουμε την γέφυρα και τα χωριά που ξεπροβάλλουν μέσα από τα βουνά. Η περιοχή εδώ όπως καταλαβαίνουμε ονομάζεται Ακρόπολη. Αριστερά μας βλέπουμε ένα κτίριο που έχει διασωθεί και οι εργάτες μετά από συζήτηση που είχαμε μεταξύ μας ανέφεραν ότι ήταν αποθήκη πυρομαχικών (περίοδο Β' Ενετοκρατίας 1690-1715), μια αποθήκη με υπέροχη θέα. Κατεβαίνοντας στην άλλη άκρη του βράχου μπροστά μας ξεδιπλώνεται απέραντη, η γαλάζια θάλασσα. Εκεί για μια στιγμή σιωπάσαμε και εμείς και οι μηχανές που έκοβαν τα χόρτα και ο μόνος ήχος που ακούγαμε ήταν το κελάδισμα. Φαίνεται οι εργάτες έκαναν διάλειμμα για φαγητό. Πριν κατηφορίσουμε για το χωριό, κοιτάζουμε άλλη μία φορά την Μονεμβασιά από ψηλά ξανά προσέχουμε τα κενά και τα πλήρη που δημιουργούνται.

Μόλις φτάσουμε στο χωριό, νιώθω ότι μου λείπει αυτή η ελευθερία που ένιωθα πάνω, μόνο εμείς και οι φύση. Όμως μπαίνοντας στο κεντρικό καλντερίμι και αφού μύρισα την πρώτη πασχαλιά, τα ξεχνάω όλα. Δεξιά και αριστερά το δρόμου υπάρχουν μαγαζιά-εστιατόρια που δεδομένης της κατάστασης δεν λειτουργούν, αυτήν την φορά την θέση των ανθρώπων πάνω στις καρέκλες, έχουν πάρει μερικές γάτες.

Εδώ τώρα επικρατεί μια απίστευτη ησυχία. Γύρω μας παντού βλέπουμε σπίτια άλλοτε μικρά, άλλοτε μεγάλα αλλά πάντα είναι σπίτια βαριά, από πέτρα. Κάποια από αυτά έχουν μείνει πίσω στο χρόνο, έχουν αφήσει την όψη τους να φύγει με τον καιρό και κάποια άλλα έχουν έρθει στο σήμερα, κρατώντας πάντα τον χαρακτήρα που είχαν παλαιότερα. Στον δρόμο για την ανατολική πύλη τα κτίσματα γίνονται όλο και λιγότερα και μας αποκαλύπτονται οι παλιές χαράξεις τον οικοπέδων καθώς και μερικά κατεστραμμένα, σχεδόν θαμμένα κτίρια. Ανεβήκαμε τις σκάλες από τα τείχη και εκεί αντικρίσαμε τα διαφορετικά μήκη και πλάτη του χωριού. Καθώς και τα δρομάκια που καταφέρνουν να τα ενώνουν όλα μαζί.

Εικόνα24-26: Φωτογραφίες από τον βράχο της Μονεμβασίας

2.2.1 Εγκαταλελειμμένα**2.2.2 Πωλητήρια****2.2.3 Ξενοδοχεία - Ενοικιαζόμενα**

Στο χωριό αυτό δημιουργείται μια μεγάλη αντίθεση ανάμεσα στα παλιά παρατημένα κτίσματα και στα πολυτελή ανακαινισμένα καταλύματα. Παίρνοντας τον κεντρικό δρόμο του χωριού συναντάμε σε κάθε σοκάκι πλήθος από ταμπέλες που μας κατευθύνουν προς τα δωμάτια. Έχουν ευδοκιμήσει διότι το χωριό γεμίζει από επισκέπτες όλο το χρόνο. Μετά από συζήτηση με τον Κύριο Γιάννη ιδιοκτήτη ενός ενοικιαζόμενου πληροφορηθήκαμε ότι μέχρι το τέλος του επόμενου έτους υπολογίζουν να έχουν κτιστεί ακόμη 3 μεγάλα ξενοδοχεία μέσα στο κάστρο. Ενώ παράλληλα από την περιοχή δεν λείπουν τα κτίρια, μισογκρεμισμένα αλλά προς πώληση.

Εικόνα29: Το χωριό της Μονεμβασιάς

Εικόνα27-28: Φωτογραφίες από τα τείχη

2.3 Βλάστηση του Νησιού

Η χλωρίδα της περιοχής περιλαμβάνει ασυνήθη και ενδημικά είδη. Υπάρχουν σπάνια φυτά που εντοπίζονται αποκλειστικά στο Καστρί της Μονεμβασιάς.

Εικόνα30-33: Φωτογραφίες από την Μονεμβασιά

Εικόνα34: stachys spreitzenhoferi

Εικόνα37: Κρίνος της Παναγίας

Εικόνα35: helichrysum taenari

Εικόνα38: Σιλήνη η έγχρωμη

Εικόνα36: Καλόγερος Ερωδίας Χτενάκι

Εικόνα39: onobrychis peloponnesi-

2.4 Ανάλυση προβλημάτων

Μετά από μερικές μέρες στο χωριό, κάποιες συζητήσεις με άτομα της περιοχής και μια γρήγορη καταγραφή που κάναμε, καταλήξαμε στο συμπέρασμα ότι η ιστορική αυτή πολιτεία δεν έχει λάβει τον σεβασμό που της αρμόζει. Παρακάτω θα αναλύσουμε μέσα από φωτογραφίες, τα λειτουργικά και οπτικά προβλήματα που παρατηρήσαμε μέσα και έξω από τον οικισμό.

Στον δρόμο από την γέφυρα προς το χωριό, δεν υπάρχει καμία διαγράμμιση για την δεύτερη λωρίδα των αυτοκινήτων αλλά ούτε και για τους πεζούς που επιλέγουν να πάρουν τον δρόμο για το χωριό. Αυτό συμβαίνει καθ' όλη την διάρκεια που προχωράμε μέχρι να περάσουμε την πύλη της Μονεμβασιάς. Σε κάποια σημεία εάν υπάρχει παρκαρισμένο αυτοκίνητο και άλλα οχήματα προσπαθήσουν να περάσουν την ίδια στιγμή και από τις δυο κατευθύνσεις δημιουργείται σύγχυση και είναι ιδιαίτερα επικίνδυνο για τους πεζούς. Επιπλέον, τα αυτοκίνητα αναπτύσσουν εξαιρετικά μεγάλες ταχύτητες, σε όρια μη επιτρεπτά για τις κατοικημένες περιοχές.

Ο δρόμος αλλά και το κοιμητήριο κατασκευάστηκαν εις βάρος των ερειπίων που υπήρχαν κατά μήκος του, αφού είναι φανερό ότι ο δρόμος χαρακτήκε πάνω σε αυτά. Το ίδιο συμβαίνει και στον χώρο του κοιμητηρίου όπου φαίνεται να είναι κτισμένο πάνω στα συντρίμια. Οι εικόνες αυτές μας έβαλαν σε σκέψη.

Πουθενά στον δρόμο δεν βλέπουμε κάποια πινακίδα που να μας ενημερώνει ότι υπάρχει πιθανότητα κατολίσθησης. Παρόλο που πληροφορηθήκαμε από τους κατοίκους ότι βράχια πέφτουν αρκετά συχνά και με ταχύτητα στον δρόμο.

ΥΒΡΙΔΙΚΑ ΜΟΝΟΠΑΤΙΑ: Σπηλιές μετάβασης προς την Μονεμβασιά

Προς το τέλος πριν την είσοδο το τοπίο γίνεται ακόμη πιο δυστοπικό. Κάδοι απορριμμάτων και μπάζων είναι παρατηρήσιμοι στο δρόμο. Αυτοκίνητα παρκαρισμένα χωρίς καμία διάταξη. Κάδους συναντάμε και σε άλλα σημεία του δρόμου, άλλοτε γεμάτους άλλοτε πεσμένους στο έδαφος με τα σκουπίδια τους να κατευθύνονται προς την θάλασσα. Όταν η μια λωρίδα γεμίσει με παρκαρισμένα, ξεκινάει η δεύτερη. Και κάπως έτσι αυτός ο δρόμος έχει γεμίσει με οχήματα φωνές από ταξιδιώτες που δεν βρίσκουν χώρο για στάθμευση και κόρνες από άλλους που θέλουν διασχίσουν τον δρόμο αλλά δεν έχουν την δυνατότητα. Αυτό συμβαίνει συνεχώς του καλοκαιρινούς μήνες.

Τα αυτοκίνητα παρκάρουν από την μεριά των βράχων, σε απόσταση πολύ μικρή από αυτά, επομένως πολλές φορές παρατηρούνται γρατζουνιές και ατυχήματα. Σε κάποια σημεία έχουν στερεωθεί κώνοι κυκλοφορίας που κρατούν κάποια απόσταση από τα βράχια, βέβαια εξαιτίας των καιρικών συνθηκών και των οχημάτων που τους διαπερνούν έχουν καταστραφεί σε μερικά σημεία.

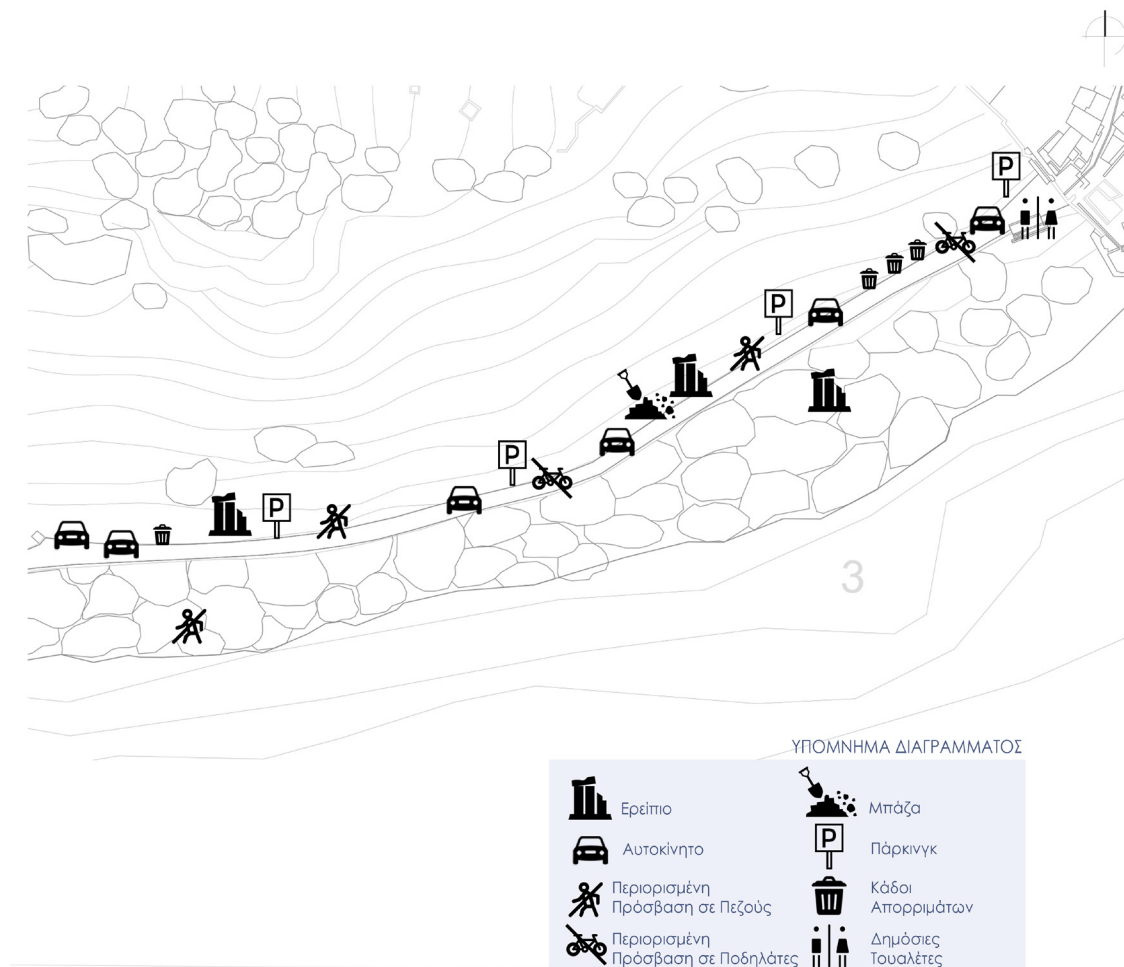
Ο δρόμος από την μεριά της θάλασσας δεν διαθέτει κανένα προστατευτικό για όσους κινούνται με τα πόδια. Μονάχα ανά δύο μέτρα έχουν μόνο κάποια μεταλλικά φώτα που βοηθούν κατά την διάρκεια της νύχτας. Όμως φάνηκε να είναι εκτός λειτουργίας αφού δεν άναψαν καμία μέρα από όσες βρισκόμασταν εκεί.

Αυτός ο δρόμος φαίνεται να είναι πρόχειρος και να υπάρχει εκεί μόνο για λειτουργικούς σκοπούς τους οποίους με δυσκολία εκπληρώνει και να μην απασχολεί κανέναν η αίσθηση που δημιουργείται στον περιπατητή. Δεν έχει δοθεί η απαραίτητη προσοχή κατά τον σχεδιασμό του.

2.5 Ενδεικτικό διάγραμμα προβλημάτων

Εικόνες46: Διάγραμμα

Άυπνος ύπνος

Άυπνος τύπος

Παύση

Άνεμα απάνεμα

Και ήλιος

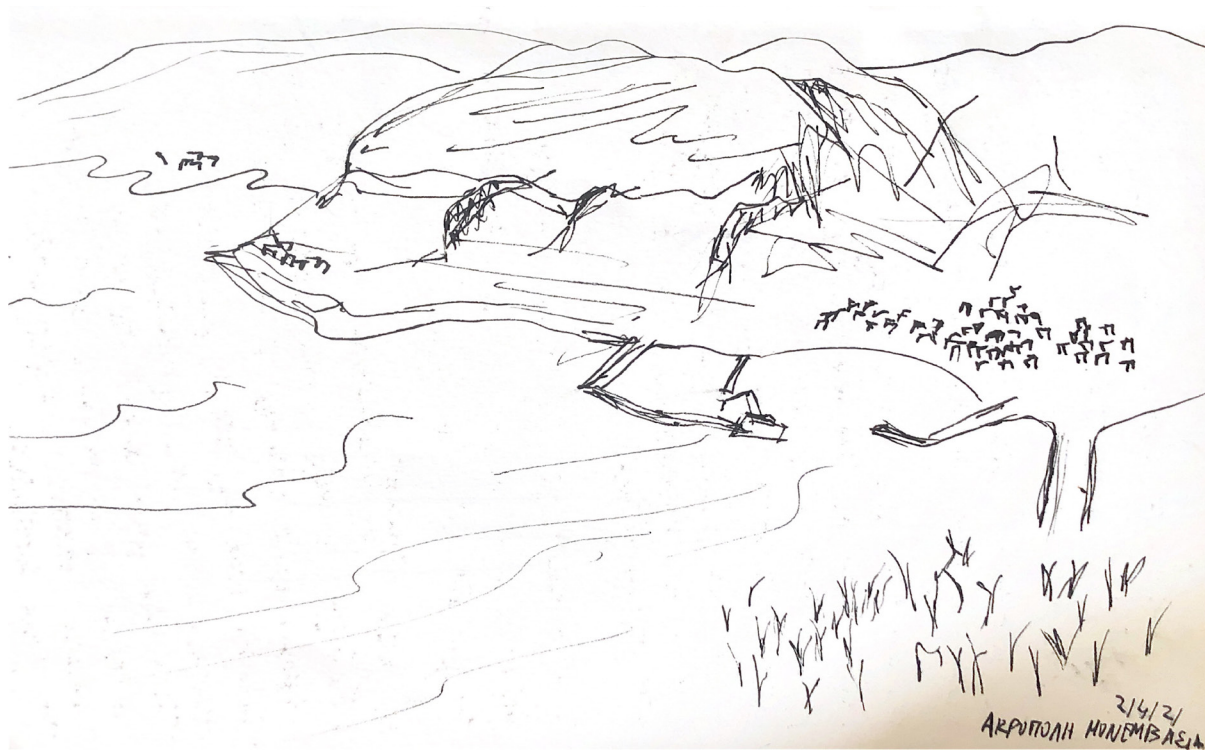
Μηδέν και αρχή

Κρύπτη και σιγή

Άστρα, καβούρια κόκκινα

Συννεφιά και λήθη

N

Εικόνα47: Σκίτσο

3. Εξέλιξη ιδέας

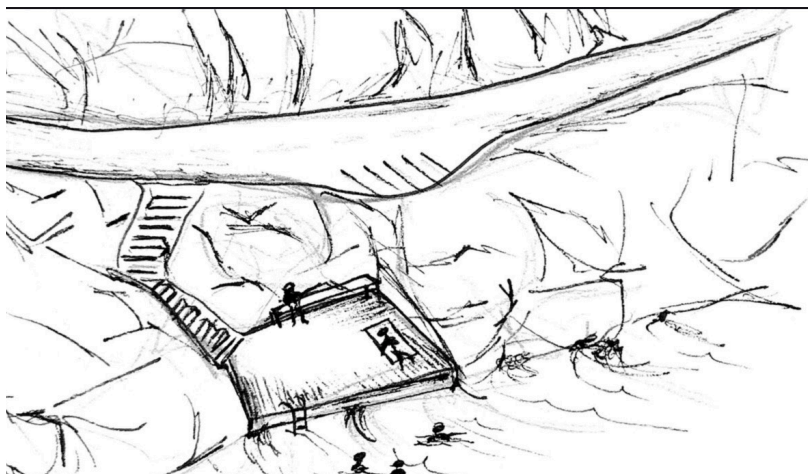
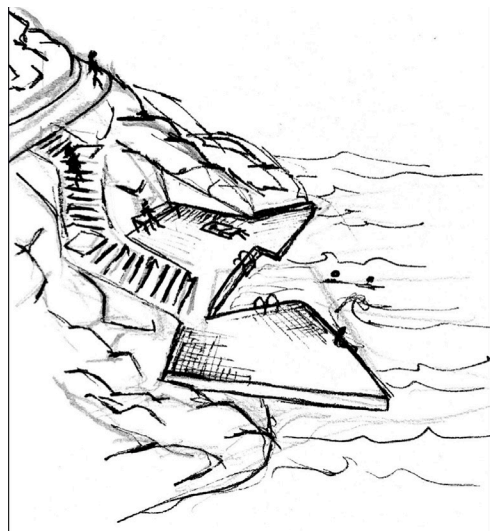
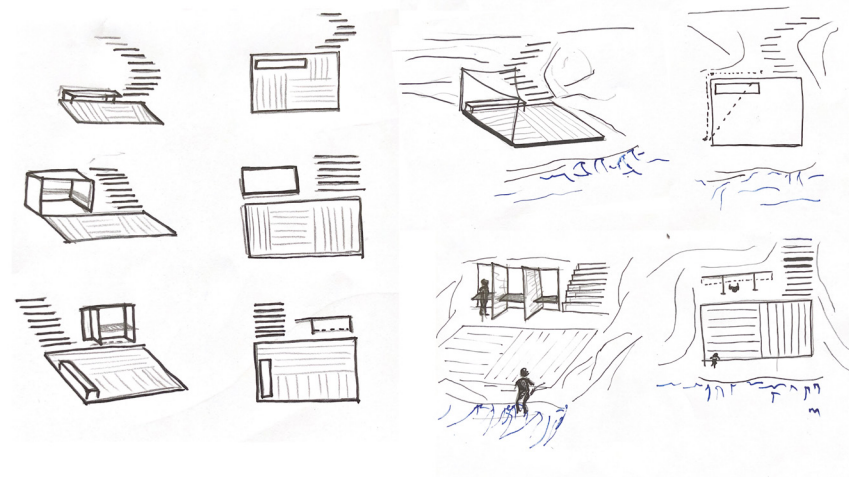

3.2 Πρώτες ιδέες παρέμβασης

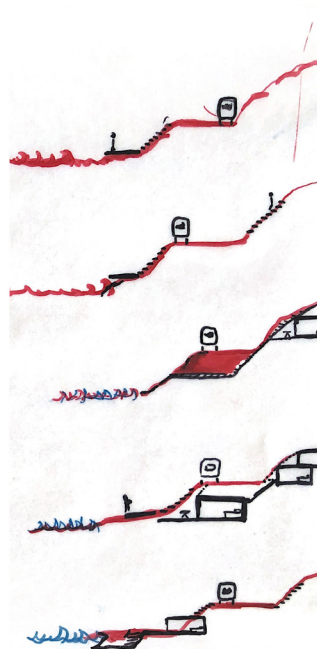
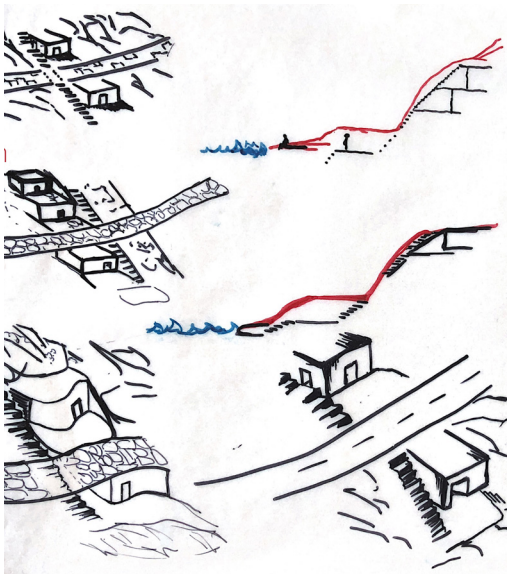
Έπειτα μετά την ανακατασκευή του δρόμου συμφωνήσαμε πως υπάρχει ανάγκη για την δημιουργία ενός χώρου εκτός των τειχών. Λέγεται πως η Άνω Πόλη της Μονεμβασιάς ή αλλιώς νεκρόπολη ξεκίνησε ως ο μοναδικός οικισμός της περιοχής, ήταν ένας πλούσιος οικισμός ιστορικά και οικονομικά. Όσοι περαστικοί δεν είχαν την δυνατότητα να μείνουν εντός του οικισμού ξεκίνησαν να χτίζουν τα σπίτια τους έξω από τα τείχη και πιο συγκεκριμένα γύρω στην πύλη της εισόδου. Σιγά σιγά δημιουργήθηκε ένας οικισμός πριν τον οικισμό. Όσο η νέα πόλη αναπτυσσόταν η παλιά άρχισε να ερημώνει. Σήμερα είναι η νεκρόπολη της Μονεμβασιάς, τα ερείπια της οποίας μας κρατούν τις μνήμες ζωντανές. Στην νεκρόπολη της Μονεμβασιάς όπως στο Ναύπλιο και εν μέρει στην Νάξο παρατηρήθηκε ένα ενδιαφέρον μοτίβο εγκατάλειψης και εγκατάστασης. Ψαράδες και έμποροι παλαιότερα κατοικούσαν έξω από τα τείχη και ώθησαν εν αγνοία τους, τους τότε ανεπτυγμένους οικισμούς να εγκαταλειφθούν οριστικά.

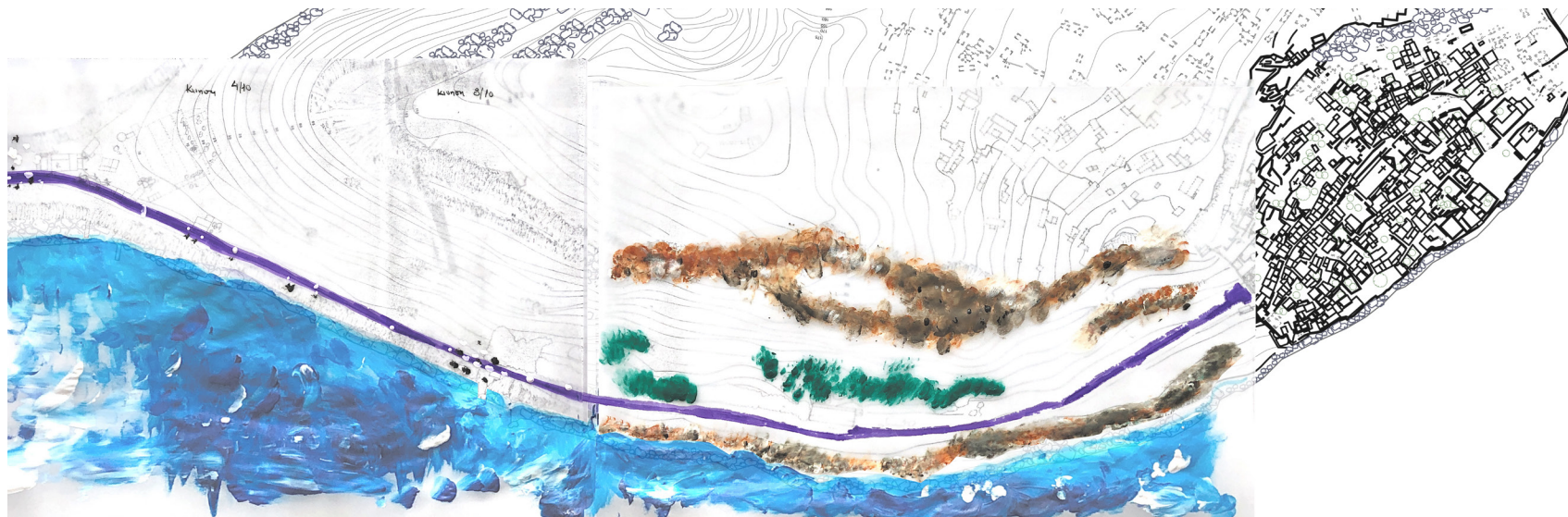
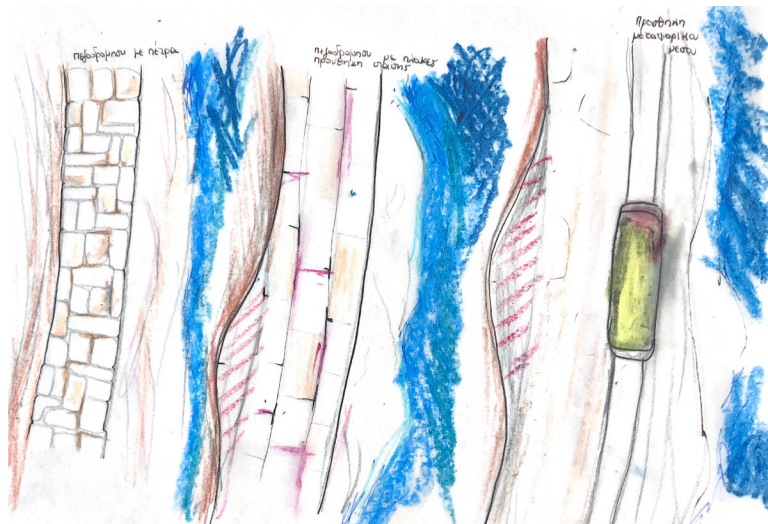

Εικόνα49-52: Σκίτσα πρώτων ιδεών

Εικόνα53-56: Σκίτσα πρώτων ιδεών

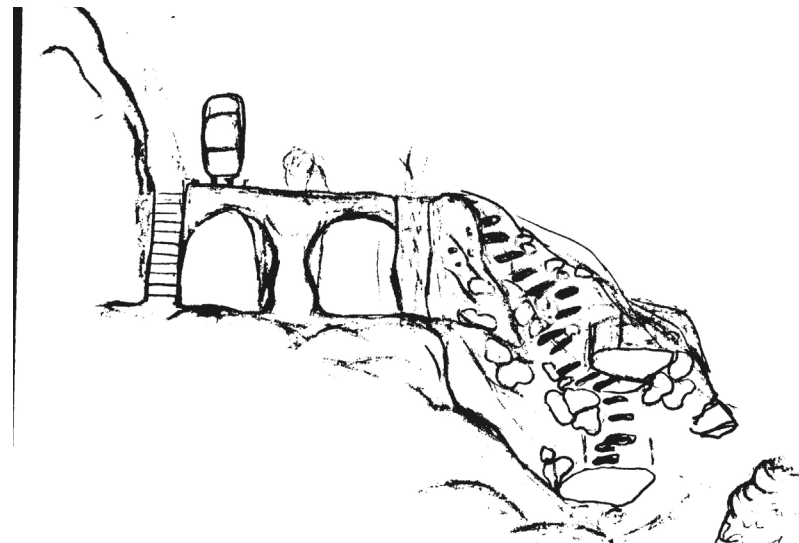
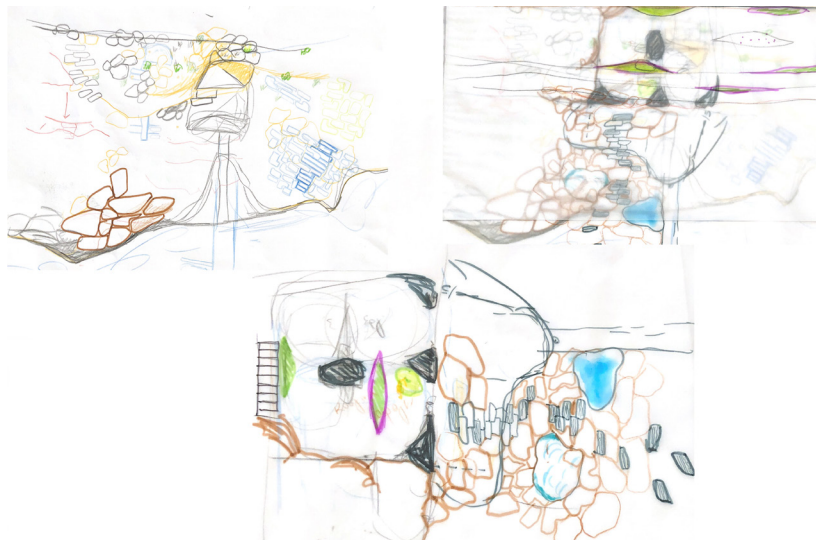
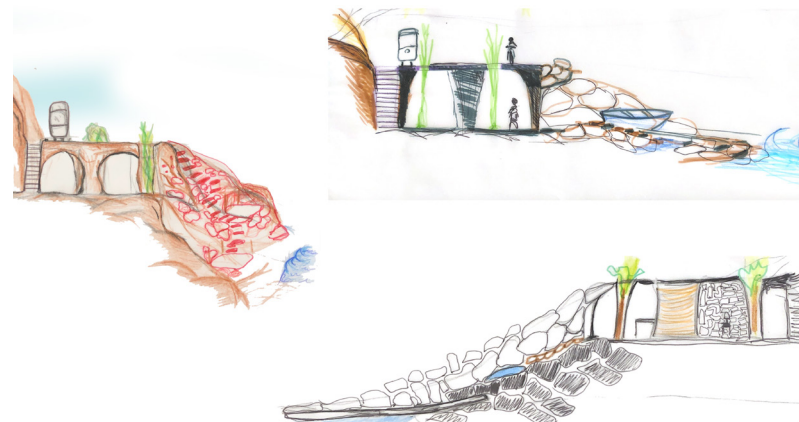

Εικόνα57-59: Σκίτσα πρώτων ιδεών

3.3 Αρχικά σκίτσα πρότασης

Προσπαθούμε να δημιουργήσουμε χώρους κάτω από τον περίπατο προς την Μονεμβασία. Ούτως ώστε να αρχίσουμε μια σχέση μεταξύ του δρόμου και της θάλασσας.

Εικόνα60-62: Σκίτσα μεταγενέστερων ιδεών

Εικόνα63: Σκίτσο μεταγενέστερων ιδεών

Εικόνα64-67: Σκίτσα μεταγενέστερων ιδεών

4. Υβριδικά μονοπάτια

Η πρόταση μας για το νησί της Μονεμβασιάς αποτελείται από δύο σκέλη. Αρχικά την ανακατασκευή και την μικρή επέκταση του δρόμου της Μονεμβασιάς ούτως ώστε να επιτρέπει την πρόσβαση ενός τραμ και έναν δρόμο ήπιας κυκλοφορίας με έμφαση στον πεζό και τον ποδηλάτη. Η πρόσβαση σε αυτοκίνητα είναι περιορισμένη.

Έπειτα αναπτύσσουμε μια παράλληλη διαδρομή κάτω από το έδαφος. Η διαδρομή εκτείνεται 300 μέτρα πριν από την Πύλη της Μονεμβασίας. Η διαδρομή ενσωματώνει στοιχεία από τον τόπο που τον προετοιμάζουν για την μετέπειτα περιήγηση του στο χωριό και στον ιστορικό βράχο.

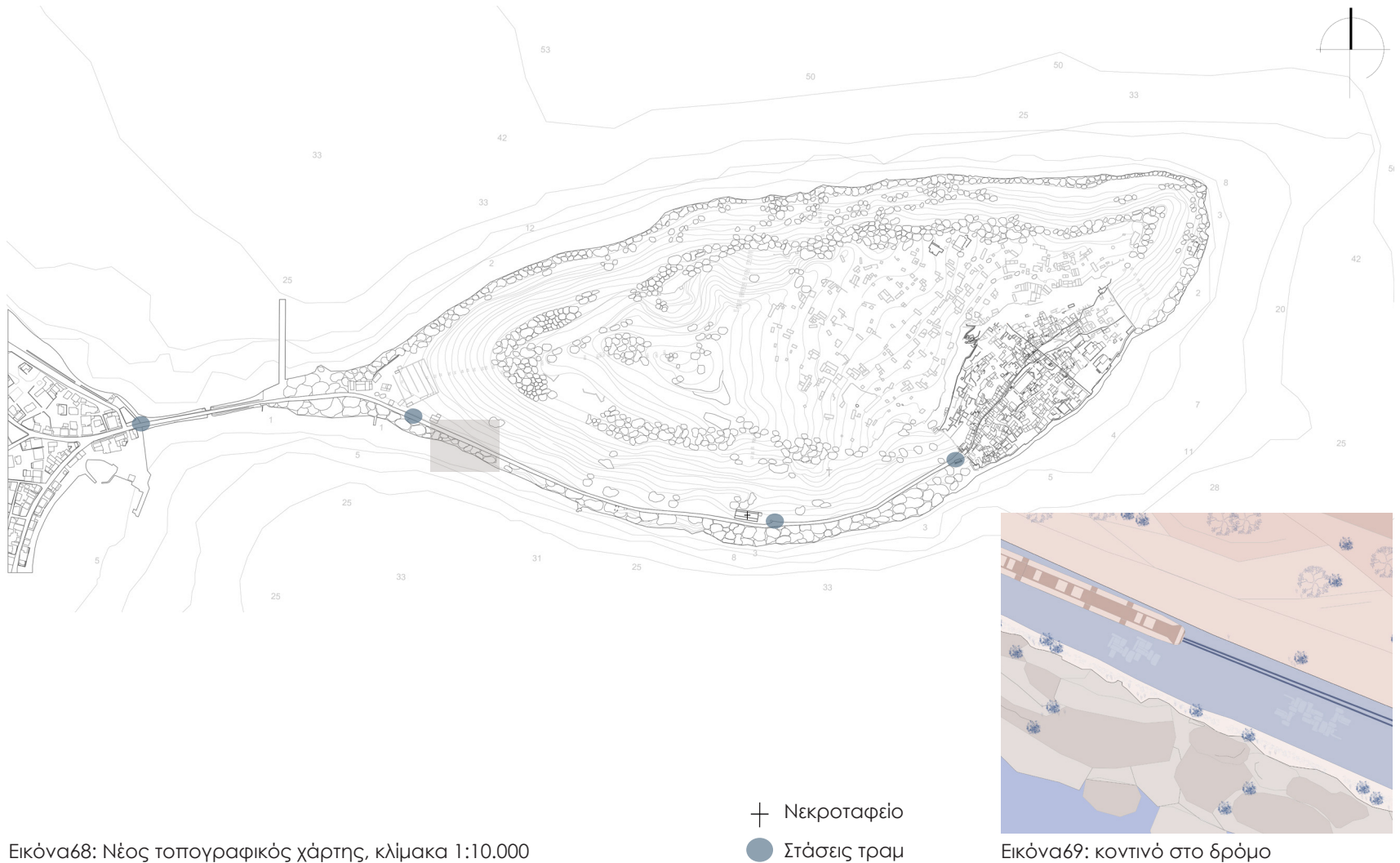
4.1 Νέα χάραξη διαδρομής

Ένα τραμ θα εξυπηρετεί την μετακίνηση των επισκεπτών.

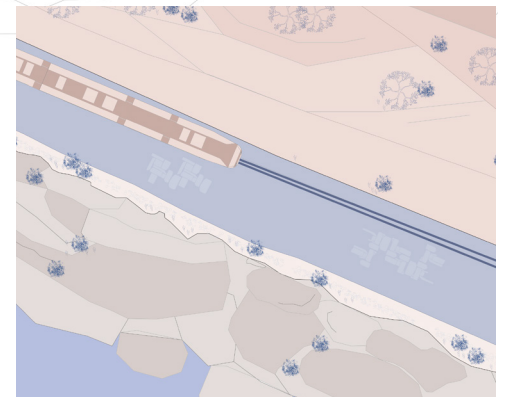
Το τραμ ξεκινάει από το γειτονικό χωριό (Νέα Μονεμβασιά). Ο σταθμός βρίσκεται στην αρχή της συνδετικής γέφυρας απ'όπου ξεκινάει και το τρένο και τερματίζει στην είσοδο της καστροπολιτείας. Για την μεταφορά των επισκεπτών στην περιφέρεια της Μονεμβασιάς θα χρησιμοποιήσουμε ένα τραμ που λειτουργεί με μπαταρίες, ώστε να μην χρειάζεται καλώδια. Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι μια γραμμή τραμ στην Κίνα και πιο συγκεκριμένα στην Nanjing. Η συγκεκριμένη γραμμή χρησιμοποιεί στο 90% της μπαταρίες.

Παράγεται από την εταιρία Bombardier, γνωστή για παραγωγή μέσων μαζικής μεταφοράς και χρησιμοποιεί μία μπαταρία ιόντων λιθίου (Li-ion) χωρητικότητας 49kWh (2 συστήματα ανά τραμ), με μεγάλο χρόνο ζωής λόγω της καινούργιας τεχνολογίας που χρησιμοποιεί. Το τραμ έχει μήκος 32.5 μέτρα και πλάτος 2.65 μέτρα, η μέγιστη ισχύ του είναι 4x120kW. Η φόρτιση των μπαταριών γίνεται κατά την εξυπηρέτηση των επιβατών μέσω παντογράφου (είναι μια συσκευή τοποθετημένη στην οροφή ενός ηλεκτρικού τραμ για να συλλέγει ενέργεια μέσω επαφής με εναέρια γραμμή) στις στάσεις του τραμ και μέσω ορισμένων σημείων επιτάχυνσης, όπου ο χρόνος φόρτισης είναι μικρός. Η μέγιστη ταχύτητα του τραμ είναι περίπου τα 70 km/h, αλλά για εξοικονόμηση ενέργειας και λόγω της μικρής διαδρομής μπορούμε να περιορίσουμε την ταχύτητα στα 30 km/h, επομένως ο χρόνος μια πλήρους διαδρομής θα είναι 6 λεπτά. Φορτίζει και με το φρενάρισμα. Έχει αυτονομία περίπου 42χλμ. Τα καλώδια μπαίνουν στην αρχική στάση. Όπου μπορεί να φορτίσει μέσα σε 10 λεπτά για αυτό δεν χρειάζεται να έχει και από την άλλη μεριά. Μέσος όρος 50-60 άτομα⁸.

⁸Metro Magazine Staff, Bombardier's battery-powered tram sets range record (Νοέ 2015). Ανάκτηση 05/2022 από <https://www.metro-magazine.com>.

Εικόνα68: Νέος τοπογραφικός χάρτης, κλίμακα 1:10.000

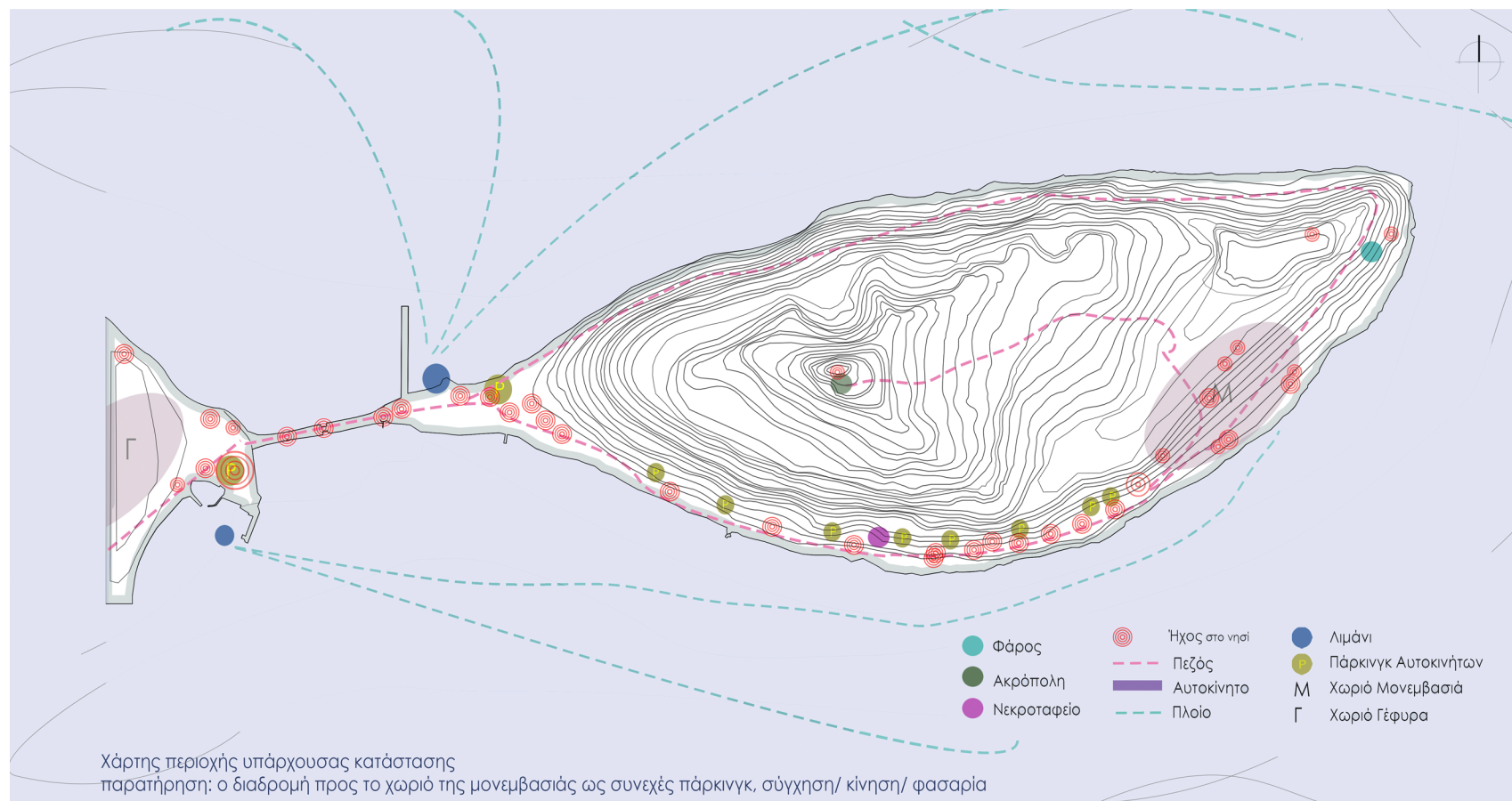

Εικόνα69: κοντινό στο δρόμο

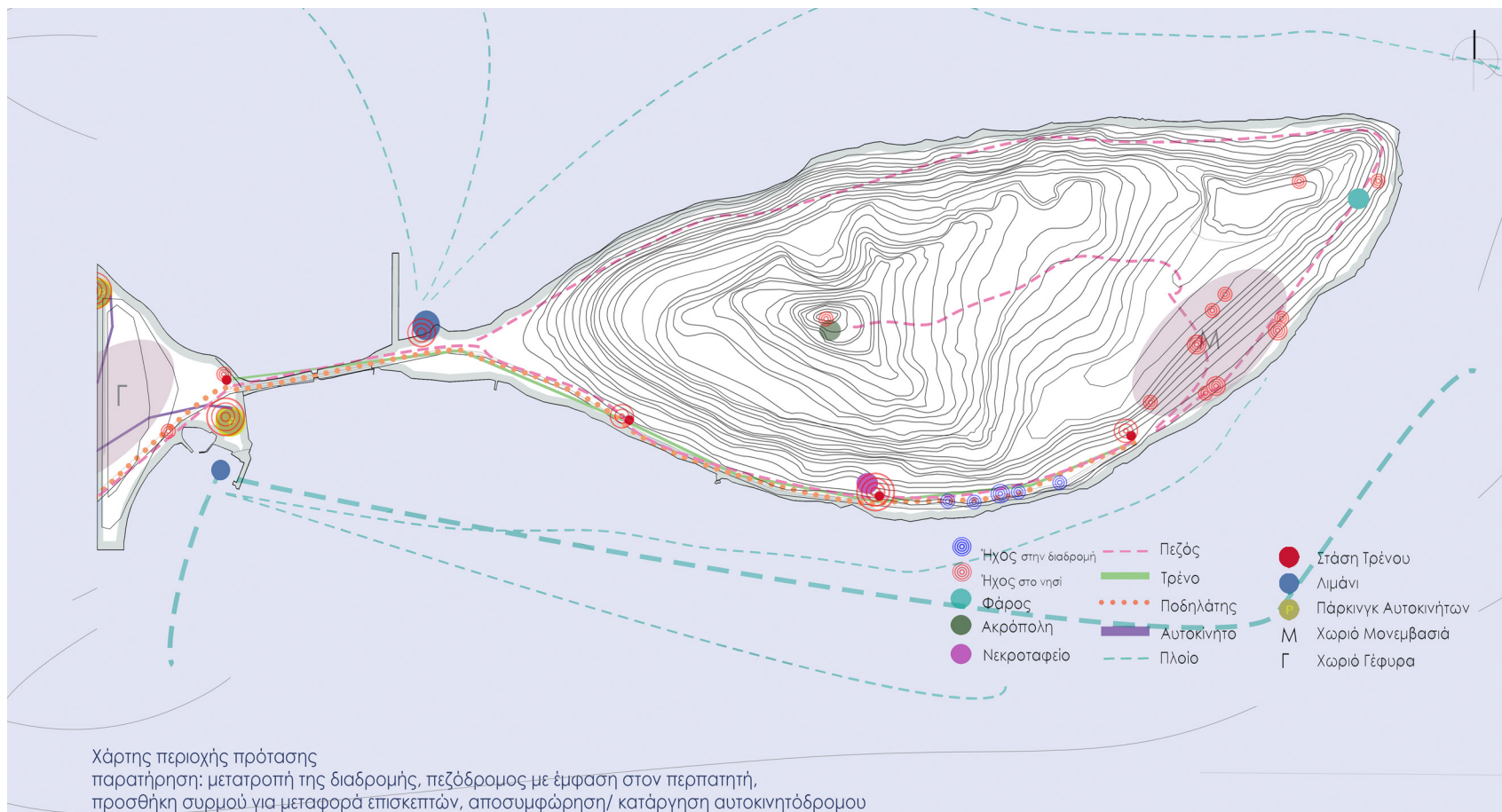

4.1.1 Διάγραμμα σύγκρισης υπάρχουσας και νέας κατάστασης

Εικόνα70: Υπάρχουσα κατάσταση, κλίμακα 1:10.000

Εικόνα71: Νέα κατάσταση, κλίμακα 1:10.000

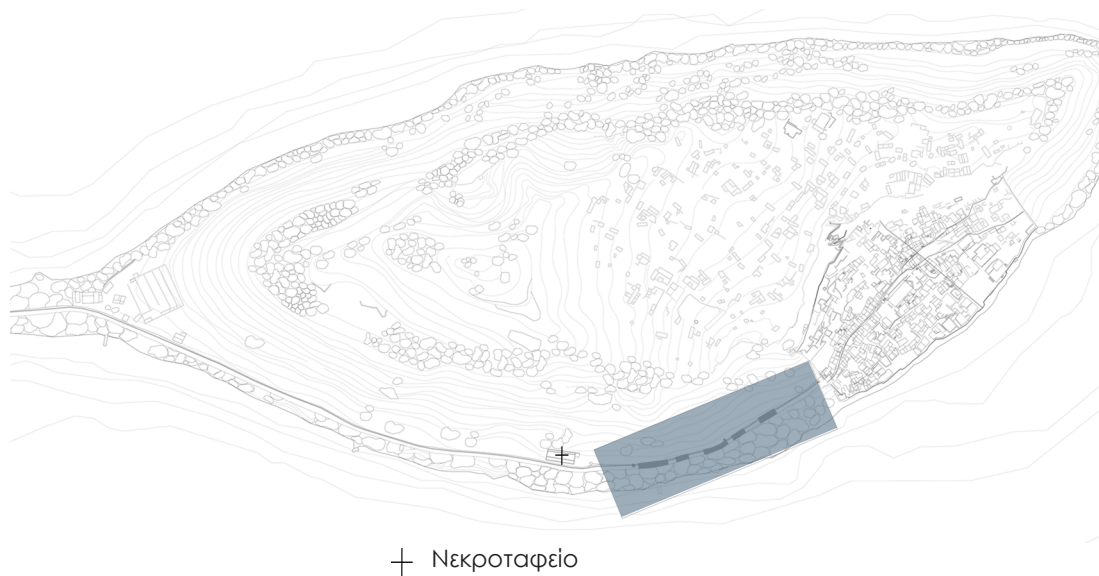
4.2 Πολιτιστική διαδρομή

Μετά από την εκδρομή μας στην Μονεμβασιά και την καταγραφή των ελλείψεων και προβλημάτων στο νησί, κρίναμε πως είναι αναγκαία η δημιουργία μιας πολιτιστικής διαδρομής για την ενημέρωση, ευαισθητοποίηση και προσαρμογή των επισκεπτών στο τοπίο και το ιστορικό χωριό της Μονεμβασιάς. Η διαδρομή που δημιουργήσαμε έχει πολιτιστικό χαρακτήρα καθώς κατά μήκος της τρέχει μια μόνιμη έκθεση στιγμιότυπων από την ιστορία, την βιοποικιλότητα και τα τοπία της περιοχής. Ταυτόχρονα, ακολουθώντας την διαδρομή ο επισκέπτης έχει την δυνατότητα να έρθει πιο κοντά στα βράχια και να πλησιάσει την θάλασσα.

4.2.1 Περιοχή μελέτης

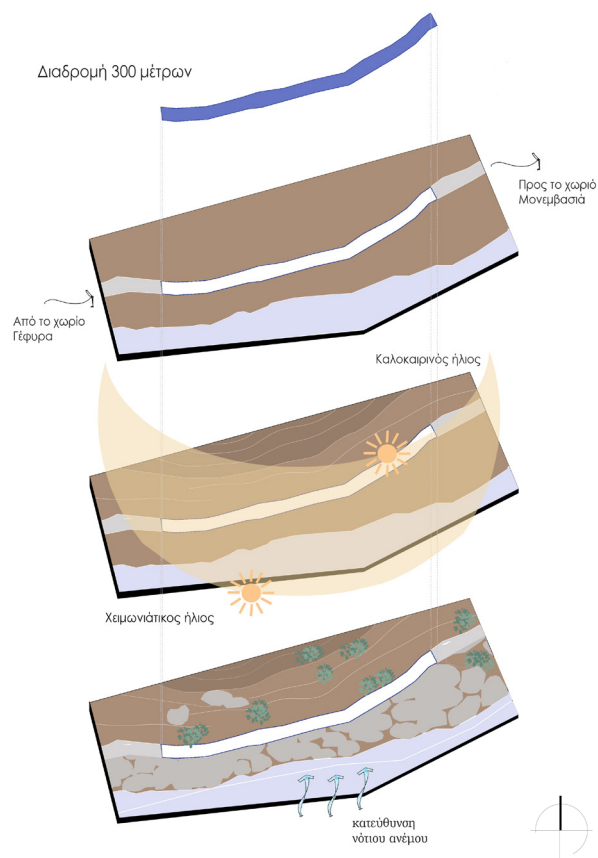
Πως επιλέξαμε την περιοχή μελέτης;

Ο δρόμος από το χωριό Γέφυρα έως την Πύλη της Μονεμβασιάς, είναι η μοναδική σύνδεση του ιστορικού χωριού με την ηπειρωτική Ελλάδα. Βρήκαμε μεγάλο ενδιαφέρον στην ανηφορική διαδρομή. Κατά την διάρκεια της αποτύπωσης παρατηρήσαμε πως άλλαζαν τα υψόμετρα σε κάθε βήμα. Έτσι επιλέξαμε τα τελευταία 300 μέτρα από το νεκροταφείο έως την πύλη, από τα 15 μέτρα υψόμετρο έως τα 30 μέτρα για την δική μας παρέμβαση. (βλ.εικ.73)

Εικόνα72: χάρτης κλίμακα 1:10.000

4.2.2 Διάγραμμα φυσικών στοιχείων

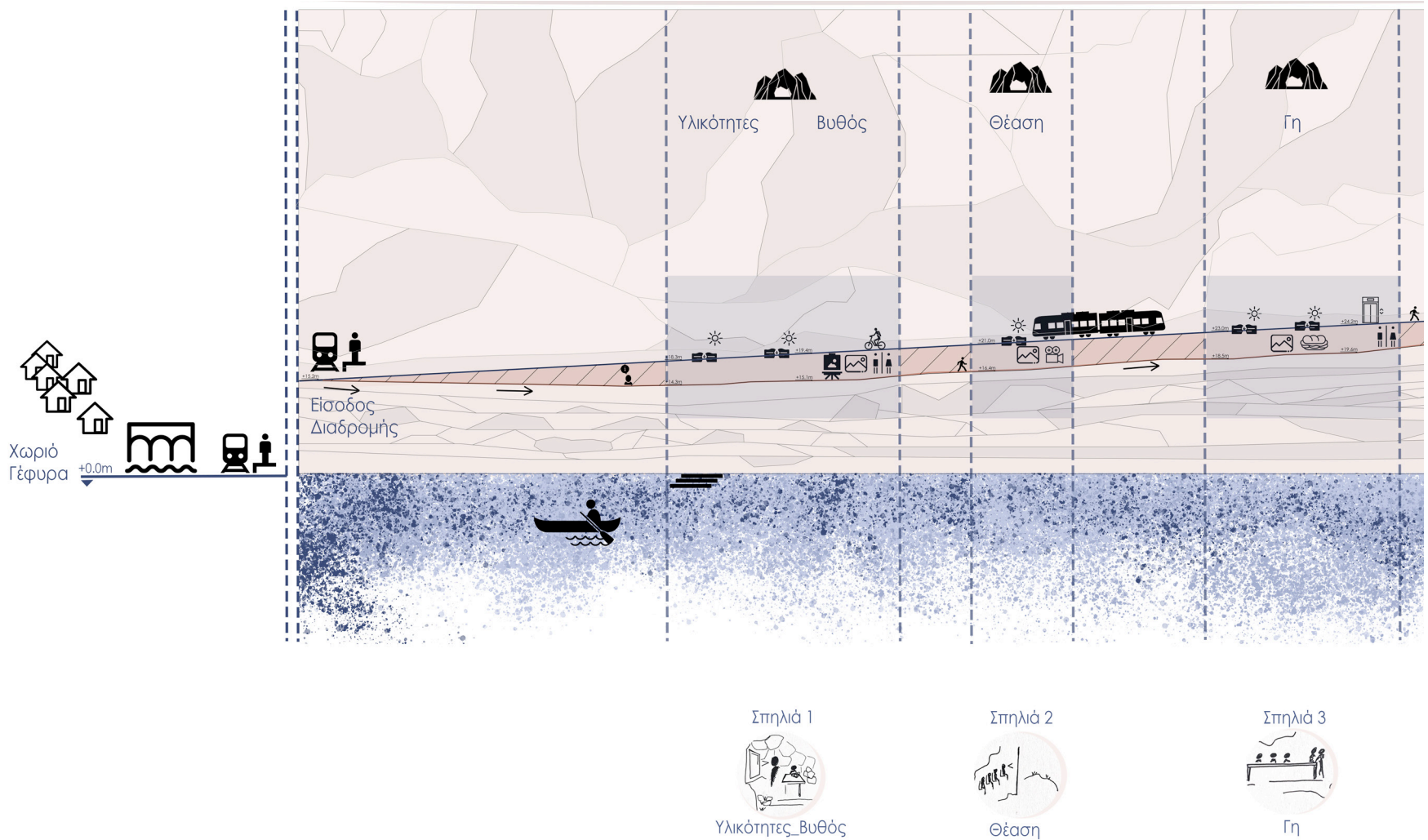

Εικόνα73: Διάγραμμα ηλίου-αέρα

4.2.3 Διαγραμματική τομή

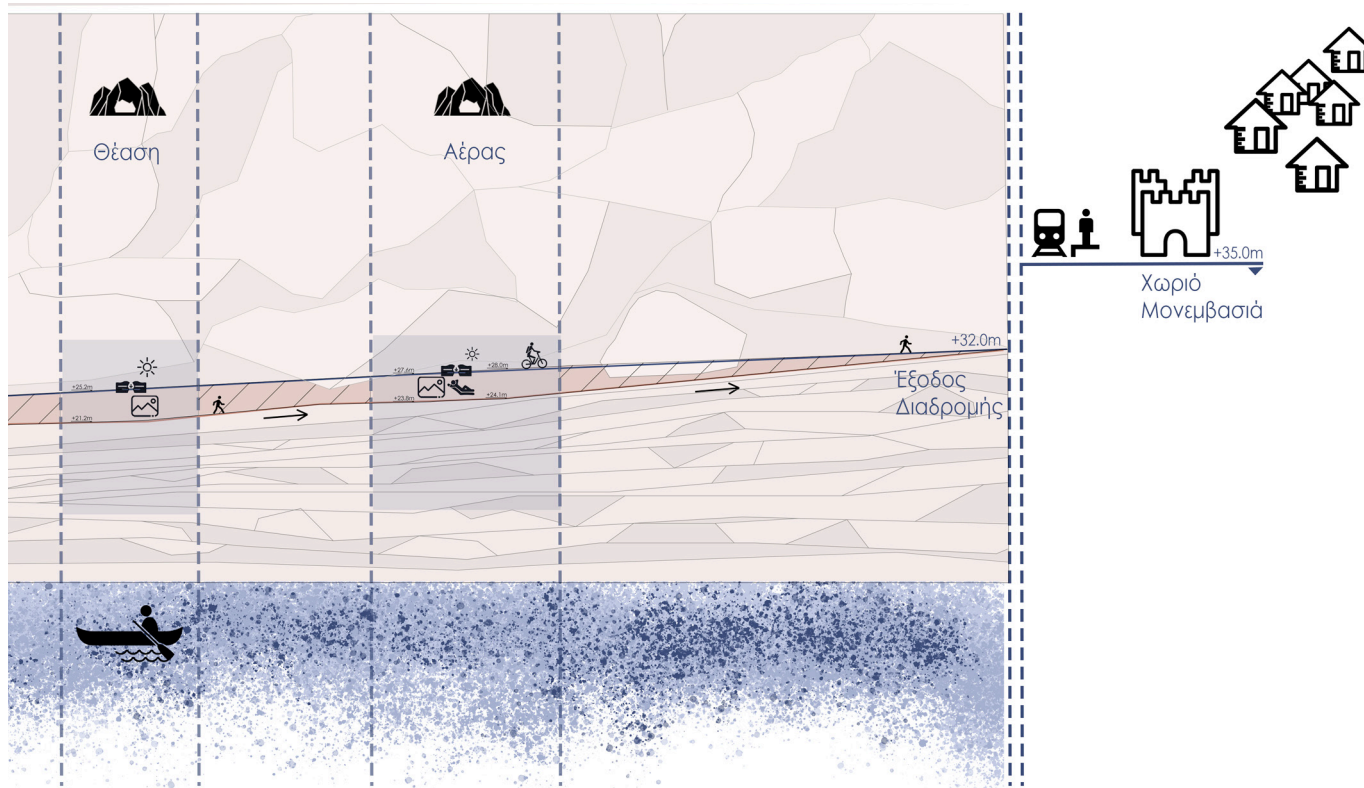
Το διάγραμμα τομής χρησιμοποιήθηκε ως εργαλείο κατά την διάρκεια του σχεδιασμού, καθώς μπορέσαμε να εξηγήσουμε τις παράλληλες διαδρομές που αναπτύσσονται ενώ ταυτόχρονα μας βοήθησε στο να πάρουμε την απόφαση να δημιουργήσουμε 5 χώρους με διαφορετικές χρήσεις. Οι χώροι αυτοί ονομάστηκαν “Σπηλιές” διότι βρίσκονται κάτω από το δρόμο και επικοινωνούν μέσα από ένα διάλογο πλατύσκαλων και ραμπών. Ο περπατητής μέσω της ράμπας έχει την δυνατότητα να κατέβει και να ανέβει από το επίπεδο του δρόμου στο επίπεδο των σπηλιών.

Στο παρακάτω διάγραμμα μπορούμε να δούμε τον διαχωρισμό και τις δραστηριότητες των χώρων.

Εικόνα74: Διάγραμμα τομής

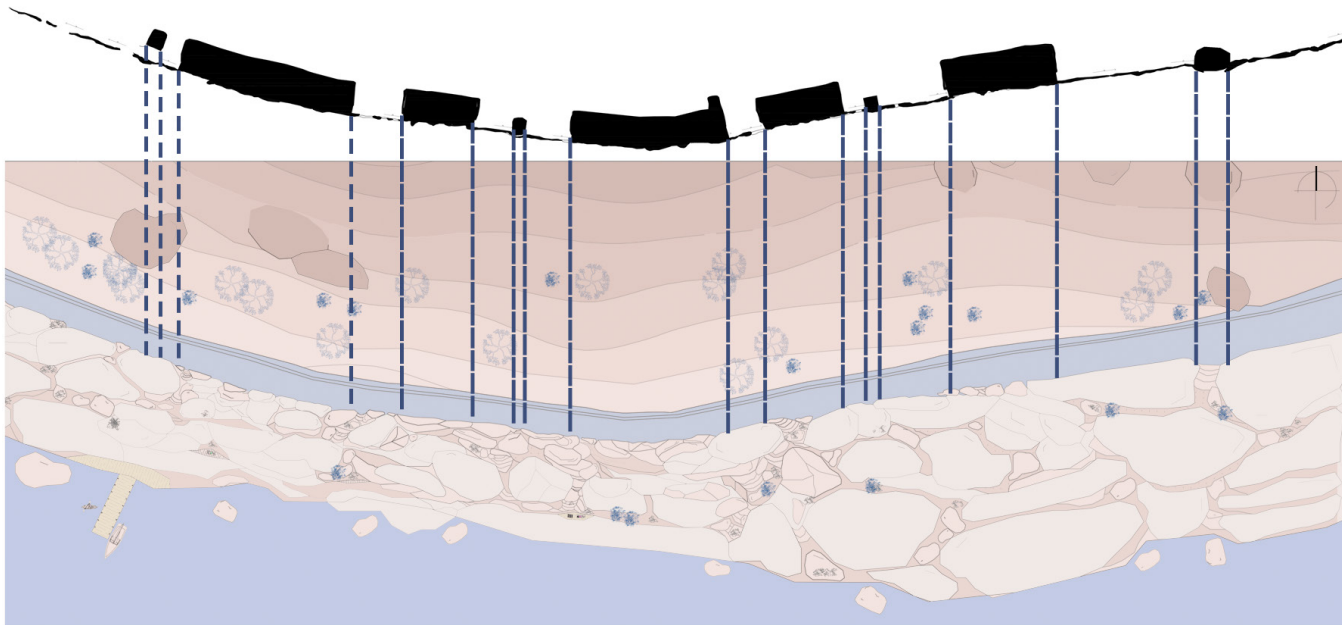

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

	Γέφυρα		Χωριό Γέφυρα		Θαλάσσιες Δραστηριότητες		Μόνιμη Έκθεση
	Πύλη		Χωριό Μονεμβασία		Ποδηλάτης		Παροδική Έκθεση
	Τραμ		Δημόσιες Τουαλέτες		Πεζός		Προβολή
	Στάση Τραμ		Ασανσέρ		Άραγμα		Φυσικός Φωτισμός
	Σπηλιά		Κουζίνα		Πληροφορίες		Εύλινη Πλατφόρμα

4.2.4 Αποτύπωμα παρέμβασης

Στην εικόνα τονίζεται το σημείο κάτω από το έδαφος όπου τοποθετούνται οι Σπηλιές.

Εικόνα 75: κλίμακα 1:2000

4.3 Σχέδια

Πληροφορίες: 25 τ.μ.

Σπηλιά 1: Υλικότητες_ Βυθός

Στην πρώτη σπηλιά, βρίσκουμε την μόνιμη έκθεση της διαδρομής. Το φωτογραφικό υλικό αφορά τα υλικά του νησιού αλλά και πληροφορίες για τον βυθό, τους ζωντανούς οργανισμούς και την χλωρίδα του τόπου.

Υλικότητες: 94 τ.μ.

Βυθός: 100 τ.μ.

WC: 16 τ.μ.

Σπηλιά 2: Θέαση

Ενώ η έκθεση συνεχίζεται παράλληλα βρίσκουμε την δεύτερη σπηλιά, έναν χώρο προβολών που αφορούν κυρίως την Μονεμβασία. Η αίθουσα έχει την δυνατότητα να φιλοξενήσει συγκεντρώσεις και ημερίδες παντός τύπου.

Θέαση_1: 92 τ.μ.

Σπηλιά 3: Τοπικές Γεύσεις

Στην τρίτη και κεντρική σπηλιά, κυριαρχεί ένα μοναστηριακό τραπέζι. Ένας μεγάλος πάγκος εργασίας, στην κουζίνα, που κάποιοι ταξιδιώτες τρώνε και κάποιοι ακόμα μαγειρεύουν. Η μεσαία σπηλιά

φιλοξενεί τουαλέτες και ένα ασανσέρ για την διευκόλυνση όλων των ατόμων που θέλουν να επισκεφθούν την πολιτιστική διαδρομή.

Κουζίνα: 130 τ.μ.

WC: 36 τ.μ.

Ασανσέρ και διάδρομος: 14 τ.μ.

Σπηλιά 4: Θέαση

Όπως και στην δεύτερη σπηλιά, οι προβολές συνεχίζονται αυτή την φορά με ανεξάρτητο υλικό. Ένας ακόμα χώρος συγκεντρώσεων που μπορεί να φιλοξενεί εκδηλώσεις και συγκεντρώσεις παράλληλα και με την σπηλιά 2.

Θέαση_2: 92 τ.μ.

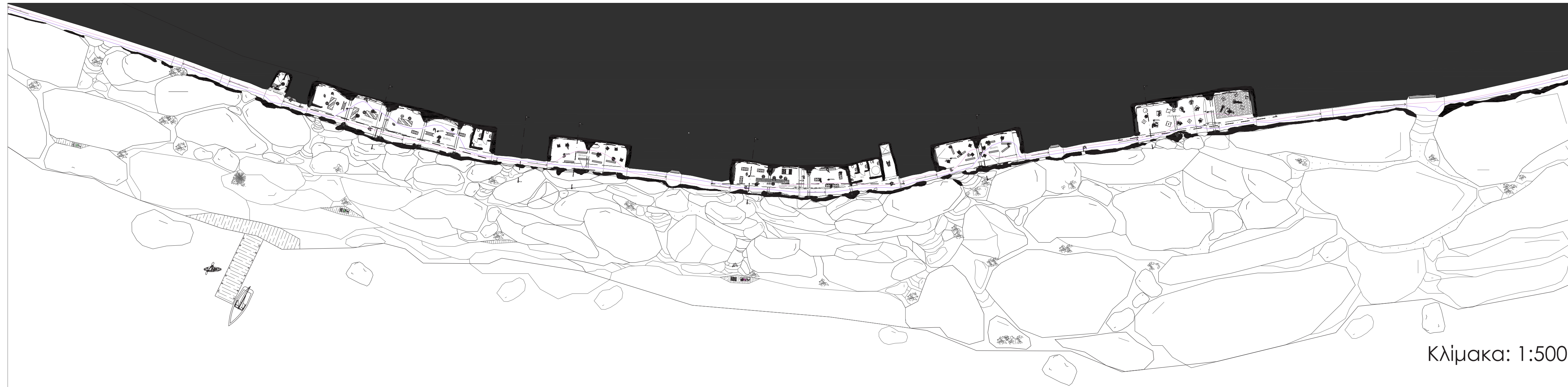
Σπηλιά 5: Αέρας

Η παρέμβαση ολοκληρώνεται με την Πέμπτη και τελευταία σπηλιά, έναν χώρο αφιερωμένο στην ξεκούραση, το άραγμα και το ρέμβασμα.

Ρέμβασμα: 170 τ.μ.

Ο περπατητής μετά την περιήγηση του έχει τις απαραίτητες πληροφορίες, γνώσεις, και αισθήσεις πριν την είσοδο του στο ιστορικό χωριό.

4.3.1 Κάτοψη

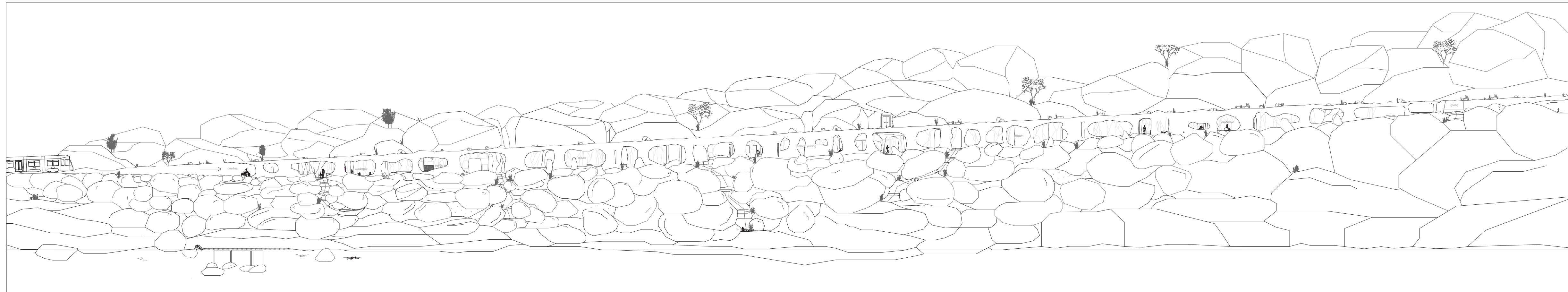
Κλίμακα: 1:500

4.3.2 Όψη

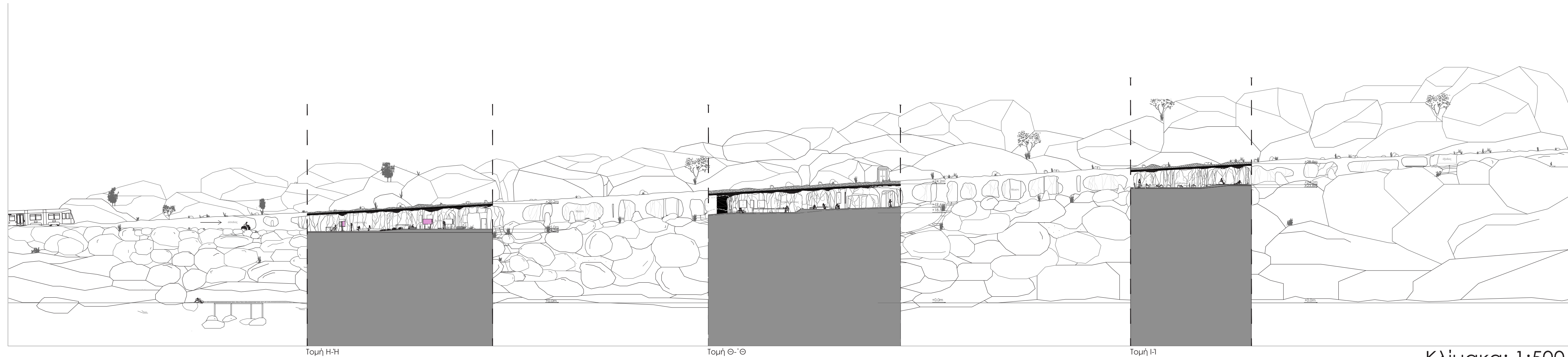
Κλίμακα: 1:500

4.3.3 Διαμήκεις τομές

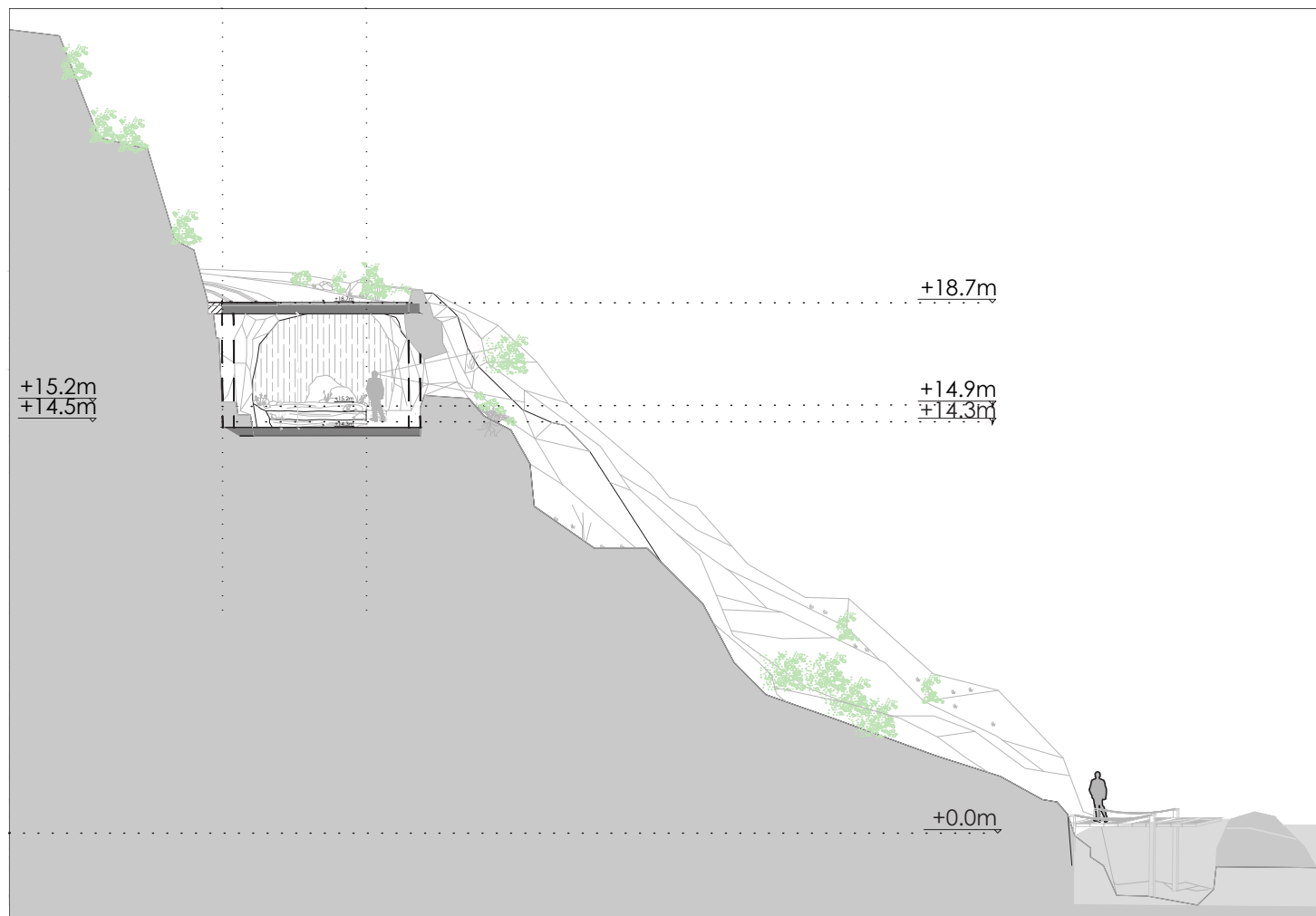
Κλίμακα: 1:500

4.3.4 Εγκάρσιες τομές

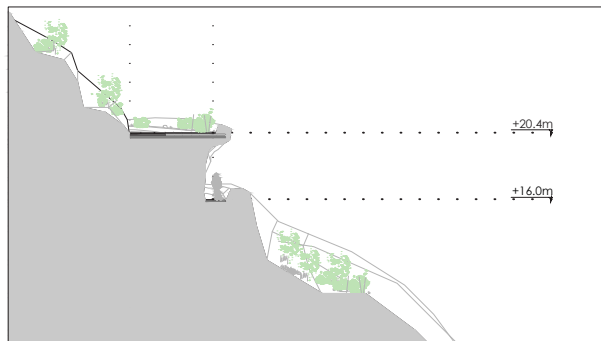

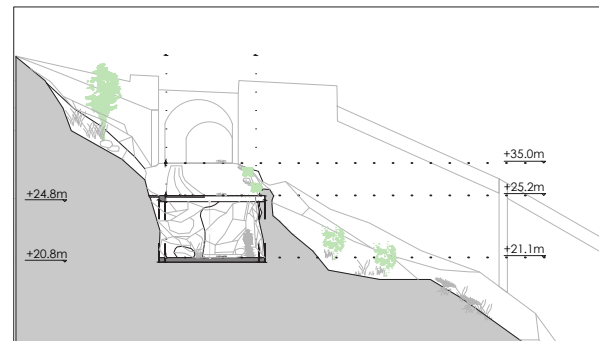
Τομή A-A, κλίμακα 1:200

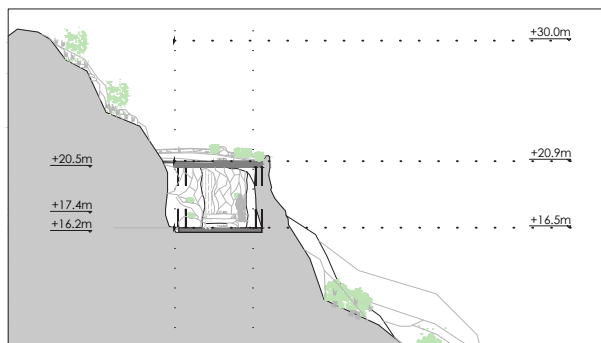
Τομή Δ-Δ , κλίμακα 1:200

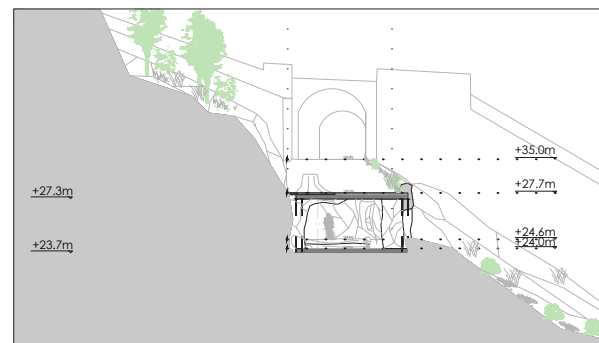
Τομή Β-Β , κλίμακα 1:500

Τομή Ε-Ε , κλίμακα 1:500

Τομή Γ-Γ , κλίμακα 1:500

Τομή Ζ-Ζ , κλίμακα 1:500

4.3.5 Τρισδιάστατη απεικόνιση

Εικόνα76: Νέα διαδρομή από την Γέφυρα προς την Μονεμβασία

Εικόνα77: Η θέα από το εσωτερικό των σπηλιών

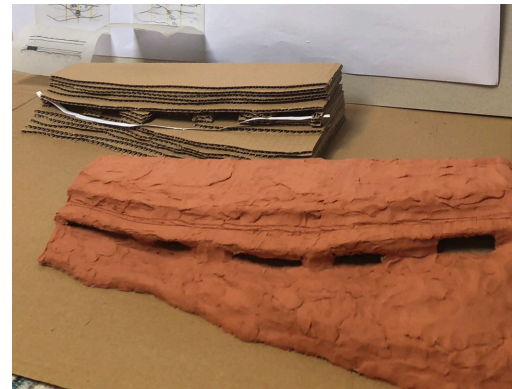
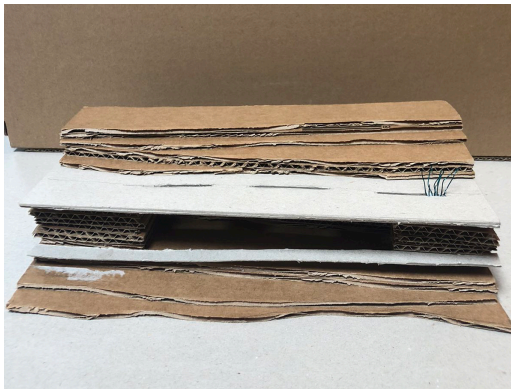
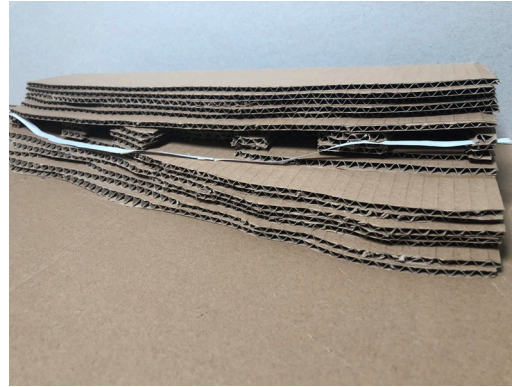
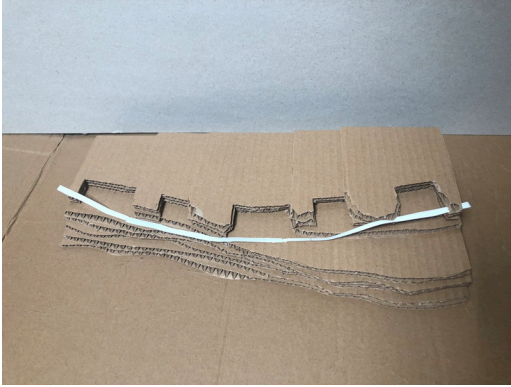

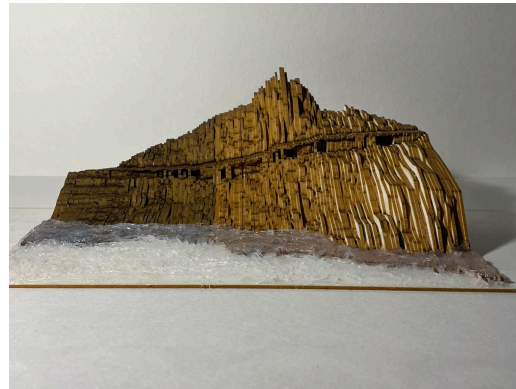
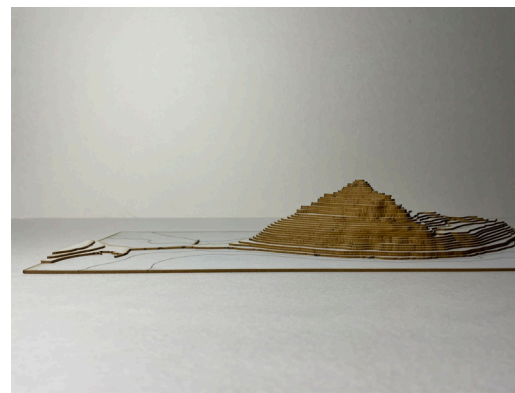
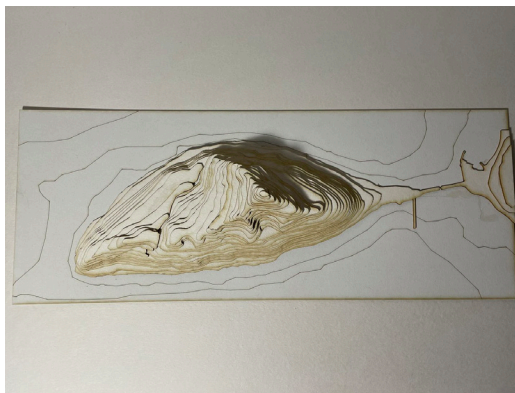
Εικόνα78: Σπηλιές και δραστηριότητες όπως φαίνονται από την θάλασσα

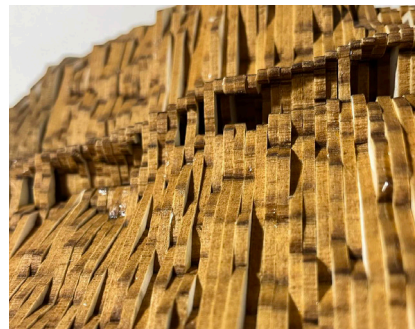
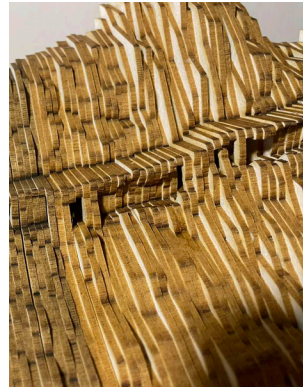
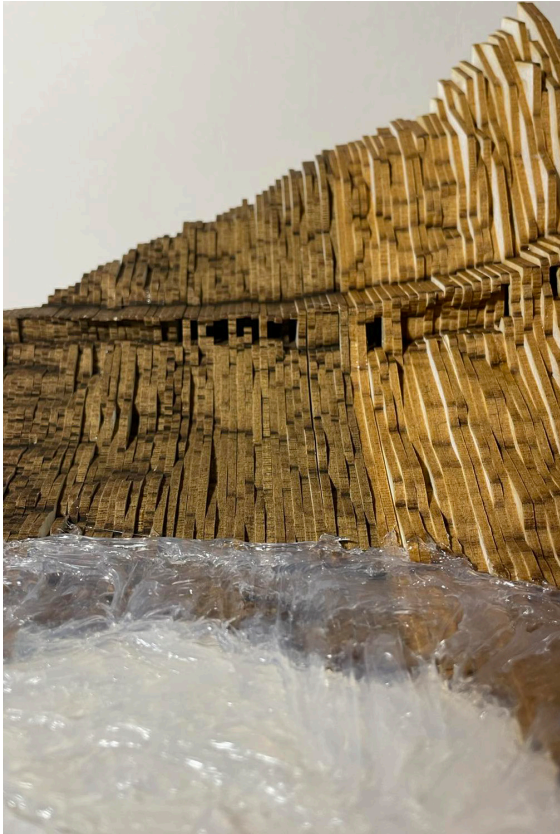
4.4 Μακέτες, εργαλεία

4.4.1 Φωτογραφίες από μακέτες εργασίας

4.4.2 Προγράμματα, υλικά

Για τις μακέτες εργασίας:

1. Λευκός πηλός
2. Καφέ πηλός
3. Καφέ μακετόχαρτο (Οντουλέ) 1,5 χιλ
4. Κρεμ μακετόχαρτο (ψίχα) 2 χιλ
5. Υγρή Κόλλα
6. Διάφανη σιλκόνη

Για την επιτόπια έρευνα χρησιμοποιήθηκαν:

1. Φωτογραφική Κάμερα
2. Μέτρο laser
3. Σημειωματάρια

Υλικά ανάπτυξη ιδέας:

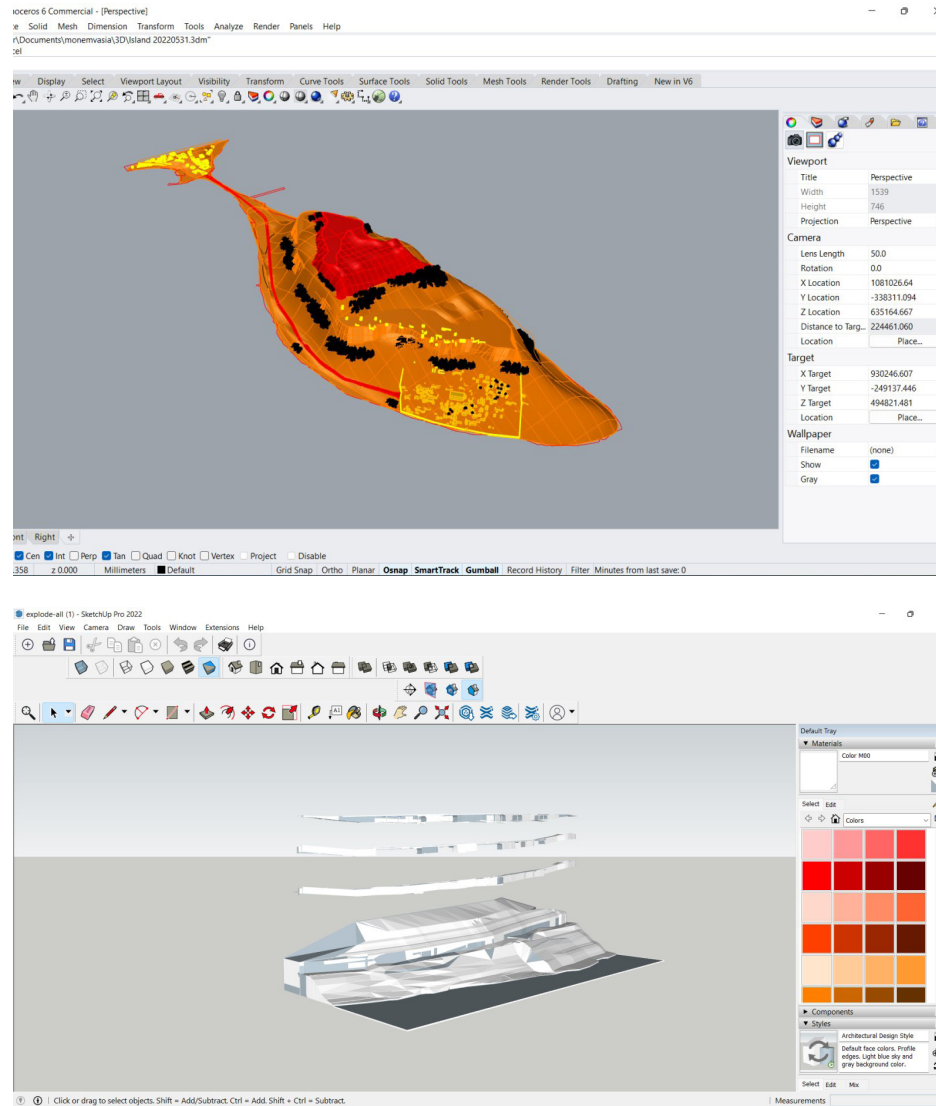
1. Νερομπογιές
2. Κηρομπογιές
3. Τέμπερες
4. Ξυλομπογιές
5. Μαρκαστομάκια διαφόρων τύπων
6. Ρυζόχαρτο
7. Ακουαρέλα

Προγράμματα:

1. AutoCAD
2. Rhino
3. Sketchup
4. In design
5. Twinmotion
6. Adobe Premiere
7. Adobe Photoshop

Εικόνα79: Χάρτης χρήσεων από πρώτα στάδια ανάλυσης

Εικόνα80-81: Προγράμματα επεξεργασίας 3D

Επίλογος

Τον Μάρτιο του 2021 ψάχναμε θέμα για την διπλωματική μας, η Μονεμβασιά βγήκε τυχαία και αβίαστα, όταν το πρώτο συζητήσαμε το νησί φάνηκε πολλά υποσχόμενο, ειδικότερα για πέτρα και υπόσκαφο σχεδιασμό.

Τον Απρίλιο του 2021, εν μέσω καραντίνας αποφασίσαμε να επισκεφθούμε το νησί. Η επίσκεψη μας ανέτρεψε τα μέχρι τότε προσχέδια μας. Το Google Earth δεν θα μπορούσε ποτέ να αντικαταστήσει την επιτόπια έρευνα. Ένα ενδιαφέρον παράδειγμα ήταν πως αρχικά δεν είχαμε αντιληφθεί πόσο μεγάλος ήταν ο βράχος και πόσο δύσβατη μπορούσε να γίνει η περιοχή με τα βράχια, ιδιαίτερα στην βόρεια πλευρά.

Τον Μάιο του 21 γυρίσαμε πλέον από την εκδρομή με πολύ διαφορετικές εικόνες από τον τόπο. Αυτή την φορά εστιάσαμε γύρω από το χωριό, πριν από αυτό αλλά και κοντά στον φάρο. Τους επόμενους μήνες κάναμε προσχέδια επάνω και κάτω από τον δρόμο με υπόσκαφες κατοικίες και πλωτές πλατφόρμες. Δουλέψαμε με σκίτσα και σκαριφήματα, σε όλη την εργασία για δύο πράγματα είμασταν σίγουρες, ένα: πως το τοπίο ήταν μαγευτικό και δεν θέλαμε να το διαταράξουμε και δύο: πως η αντίθεση μέσα και έξω από το χωριό ήταν μεγάλη.

Τον Οκτώβρη του 2021 δουλέψαμε σε κλίμακα 1:5000 και την σύγκριση των χωριών Γέφυρα και Μονεμβασιά. Μέσα από την σύγκριση παρατηρήσαμε πως ο ίδιος ο συνδετικός κρίκος, δηλαδή ο δρόμος ήταν ανεπαρκής.

Το Νοέμβρη και τον Δεκέμβρη δοκιμάσαμε διάφορες χαράξεις για την νέα διαδρομή με γνώμονα την διατήρηση του τοπίου. Από την αρχή στοχεύαμε στην αποσυμφόρηση του συνδετικού αυτού δρόμου αλλά και στην δημιουργία φιλόξενου περιβάλλοντος για τον πεζό.

Τον Ιανουάριο και Φεβρουάριο καταλήξαμε στην περιοχή μελέτης καθώς η ανηφορική διαδρομή μας είχε γοητεύσει και παράλληλα δεν είχε δοθεί η απαραίτητη προσοχή μέχρι τώρα. Με κλίμακα 1:1000 χωρίσαμε χώρους κ υψόμετρα ενώ η διαγραμματική τομή έμεινε ως εργαλείο μέχρι το τέλος της εργασίας.

Τον Μάρτιο του 2022 ασχοληθήκαμε με την υπόγεια παρέμβαση και της χρήσεις της. Ξεκινήσαμε με την χρήση κατοικιών, όμως στην πορεία αναπτύχθηκε ένα μεγάλο ερώτημα πως το οι εγκαταστάσεις που σχεδιάζαμε θα λειτουργούσαν με τον καλύτερο τρόπο υπέρ του τόπου. Το χωριό έχει πληθώρα αρχοντικών

που έχουν μετατραπεί σε Airbnb και αρκετά ξενοδοχεία, ένα ακόμα συγκρότημα κατοικιών δεν θα ήταν χρήσιμο. Η πρότασή μας δεν ήρθε να αντικαταστήσει το χωριό αλλά να προετοιμάσει τον ταξιδιώτη.

Τον Απρίλιο του 2022 η διαδρομή βρήκε τον χαρακτήρα της και οι σπηλιές τις τελικές τους χρήσεις. Η ράμπα έγινε μια παράλληλη διαδρομή δίπλα- μέσα στα βράχια και η περιοχή ενισχύθηκε με μία μόνιμη γκαλερί φωτογραφιών της ιστορίας του νησιού, δύο αίθουσες προβολών, κουζίνα, δημόσιες τουαλέτες και έναν χώρο ξεκούρασης.

Οι σπηλιές θέλαμε να είναι σπηλιές σκιάς για του επισκέπτες. Μια όαση από τον ζεστό ήλιο του καλοκαιριού, προ προσφέρει παράλληλες δραστηριότητες ανάλογα με τις επιθυμίες του κάθε επισκέπτη. Από μια εκδρομή στην Μονεμβασία της καραντίνας πριν ένα χρόνο, σήμερα αναπτύξαμε μινι-ιδέα, ένα concept που αναβαθμίζει το νησί με σεβασμό στην ιστορία και το τοπίο.

Ευχαριστούμε για αυτό το ταξίδι!

Πηγές εικόνων

1. Φωτογραφία από την θάλασσα προς τα τείχη του κάστρου, πηγή: Πουρνάρας Γ, Αμανατίδης Χ, Monemvasia Tutela E Recupero Della Citta Storica, 1988, Politecnico di Milano
2. Μαλβάζια χαρακτηριστικό πηγή: https://www.sansimera.gr/almanac/1412?fbclid=IwAR-2l_9cRPzgm-a2EPxj-ORGvnYNSU2lkinloZ3x3JbKOLdX-mQz8iEMhKDvQ
3. Ο βράχος της Μονεμβασιάς στα παλαιότερα χρόνια, πηγή: <https://monemvasia.gr/2017/05/%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B-F%CF%81%CE%AF%CE%B1/>
4. Λεπτομέρεια σχεδίου του Orazio Albergetti, 1690, πηγή: ΣΚΑΓΚΟΣ Ν. Ι. (2014). Το ανατολικό τείχος στην κάτω πόλη της Μονεμβασιάς. Η πρόσφατη αρχαιολογική έρευνα (2008). Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας, 33, 81–92.
5. Φωτογραφία από την Μονεμβασιά, πηγή: προσωπικό αρχείο
6. Φωτογραφία από την Μονεμβασιά, πηγή: προσωπικό αρχείο
7. Φωτογραφία από την Μονεμβασιά, πηγή: προσωπικό αρχείο
8. Φωτογραφία από την Μονεμβασιά, πηγή: προσωπικό αρχείο
9. Φωτογραφία από τα τείχη , πηγή: προσωπικό αρχείο
10. Σχέδιο κάτοψη του ναού Ελκόμενου Χριστού, πηγή: Ελένη Ξαναλάτου-Δεργκαλίν, Άννα Κουλόγλου-Περβολαράκη, Μονεμβάσια : οχυρά-κυκλοφορία-σπίτια-εκκλησίες.(Αθήνα 1974)
11. Σχέδιο όψη- τομή του ναού Ελκόμενου Χριστού

- πηγή: Ελένη Ξαναλάτου-Δεργκαλίν, Άννα Κουλόγλου-Περβολαράκη, Μονεμβάσια : οχυρά-κυκλοφορία-σπίτια-εκκλησίες.(Αθήνα 1974)
12. Σχέδιο Κάτοψη- τομή του ναού Παναγία Μυρτιδιώτισσα, πηγή: Ελένη Ξαναλάτου-Δεργκαλίν, Άννα Κουλόγλου-Περβολαράκη, Μονεμβάσια : οχυρά-κυκλοφορία-σπίτια-εκκλησίες.(Αθήνα 1974)
13. Σχέδιο Τομή- όψη του ναού Παναγία Μυρτιδιώτισσα, πηγή: Ελένη Ξαναλάτου-Δεργκαλίν, Άννα Κουλόγλου-Περβολαράκη, Μονεμβάσια : οχυρά-κυκλοφορία-σπίτια-εκκλησίες.(Αθήνα 1974)
14. Σχέδιο όψη- τομή οικίας Μαστραποστόλη, πηγή: Ελένη Ξαναλάτου-Δεργκαλίν, Άννα Κουλόγλου-Περβολαράκη, Μονεμβάσια : οχυρά-κυκλοφορία-σπίτια-εκκλησίες.(Αθήνα 1974)
15. Σχέδιο κάτοψη οικίας Μαστραποστόλη, πηγή: Ελένη Ξαναλάτου-Δεργκαλίν, Άννα Κουλόγλου-Περβολαράκη, Μονεμβάσια : οχυρά-κυκλοφορία-σπίτια-εκκλησίες.(Αθήνα 1974)
16. Σχέδιο κάτοψη- όψη- τομή οικίας Δουμενά, πηγή: Ελένη Ξαναλάτου-Δεργκαλίν, Άννα Κουλόγλου-Περβολαράκη, Μονεμβάσια : οχυρά-κυκλοφορία-σπίτια-εκκλησίες.(Αθήνα 1974)
17. Σχέδιο Δίκτυο δρόμων, γύρω χωριά
18. Τοπογραφικό χάρτης Μονεμβασιάς με τους δρόμους κυκλοφορίας
19. Λεπτομέρεια τοπογραφικού χάρτη Μονεμβασίας, το χωριό
20. Σκίτσο ο Βράχος, πηγή: προσωπικό αρχείο
21. Σκίτσο του ναού, πηγή: προσωπικό αρχείο

22. Σκίτσο η θέα από το μπαλκόνι, πηγή: προσωπικό αρχείο
23. Σκίτσο τα βράχια, πηγή: προσωπικό αρχείο
24. Φωτογραφία από την βόρεια πλευρά του βράχου πηγή: προσωπικό αρχείο
25. Φωτογραφία από την κορυφή του βράχου, πηγή: προσωπικό αρχείο
26. Φωτογραφία από την κορυφή του βράχου με θέα το χωριό Γέφυρα, πηγή: προσωπικό αρχείο
27. Φωτογραφία από τα ανατολικά τείχη του χωριού, πηγή: προσωπικό αρχείο
28. Φωτογραφία από τα τείχη προς το χωριό, πηγή: προσωπικό αρχείο
29. Σχέδιο αποτύπωσης των ενοικιαζόμενων του χωριού Μονεμβασιά
30. Φωτογραφία ερειπίου στο χωριό Μονεμβασιά, πηγή: προσωπικό αρχείο
31. Φωτογραφία ερειπίου στο χωριό Μονεμβασιά, πηγή: προσωπικό αρχείο
32. Φωτογραφία ερειπίου στο χωριό Μονεμβασιά, πηγή: προσωπικό αρχείο
33. Φωτογραφία ερειπίου στο χωριό Μονεμβασιά, πηγή: προσωπικό αρχείο
34. Χλωρίδα του νησιού, είδος *tachys spreitzenhoferi*, πηγή: <https://www.greekflora.gr/el/flowers/1627/Stachys-spreitzenhoferi> (Τελευταία πρόσβαση 21 Ιουνίου 2022)
35. Χλωρίδα του νησιού, είδος *Helichrysum taenari*, πηγή: <https://www.greekflora.gr/el/flowers/0698/Helichrysum-taenari> (Τελευταία πρόσβαση 21 Ιουνίου 2022)
36. Χλωρίδα του νησιού, είδος Καλόγερος

- Ερωδιός Χτενάκι, πηγή: <https://kentromeletisarxaiast-hourias.wordpress.com/2014/03/13/erodium-cicutarium-%CE%B5%CF%81%CF%89%CE%B4%CE%B9%CF%8C%CF%82-%CE%BF-%CE%BA%CF%89%CE%BD%CE%B9%CF%8C%CE%BC%CE%BF%CF%81%CF%86%CE%B-F%CF%82/> (Τελευταία πρόσβαση 21 Ιουνίου 2022)
37. Χλωρίδα του νησιού, είδος Κρίνος της Παναγίας πηγή: <https://www.gemma.gr/gr/symvoulos-arthra/leptomereies/12413/> (Τελευταία πρόσβαση 21 Ιουνίου 2022)
38. Χλωρίδα του νησιού, είδος Σιληνή η έγχρωμη πηγή: <http://xlorida.blogspot.com/2013/08/silene-colorata.html> (Τελευταία πρόσβαση 21 Ιουνίου 2022)
39. Χλωρίδα του νησιού, είδος *Onobrychis peloponnesiaca* , πηγή: <https://www.greekflora.gr/el/flowers/0627/Onobrychis-peloponnesiaca> (τελευταία πρόσβαση 21 Ιουνίου 2022)
40. Φωτογραφία με διπλοπαρκάρισμα κοντά στην είσοδο του χωριού, πηγή: Google Earth
41. Φωτογραφία με κάδους απορριμάτων κοντά στην είσοδο του χωριού και με ένα άλογο δεμένο στους κάδους, πηγή: Google Earth
42. Φωτογραφία με ερείπια στην άκρη του δρόμου, πηγή: προσωπικό αρχείο
43. Φωτογραφία με παρκαρισμένο αυτοκίνητο δίπλα στην πύλη, πηγή: Google Earth
44. Φωτογραφία με κοντέινερ γεμάτα Μπάζα στην άκρη του δρόμου κοντά στην πύλη του χωριού, πηγή: Google Earth
45. Φωτογραφία με φορτηγό στην πύλη του χωριού, πηγή: Google Earth

46. Διάγραμμα αποτύπωσης προβλημάτων της διαδρομής
47. Σκίτσο το χωρίο Γέφυρα
48. Σκίτσα ιδέας για την επανασχεδίαση του δρόμου
49. Σκίτσο με συμβολισμούς της υπάρχουσας κατάστασης του δρόμου
50. Σκίτσο με παραλλαγές της ξύλινης πλατφόρμας στα βράχια
51. Σκίτσο με πλατφόρμα από μπετό
52. Σκίτσο με τον δρόμο και την πλατφόρμα
53. Σκίτσα με ξύλινες πλατφόρμες
54. Σκίτσα με πλατφόρμες
55. Σκίτσα με ιδέες για κατοικίες
56. Σκίτσα τομών
57. Σκίτσα με κήρομπογιές
58. Σκίτσό σε φωτογραφία από την Γέφυρα
59. Σκίτσο με τέμπλες και ριζόχαρτα στην διαδρομή
60. Σκίτσο με τομές κάτω από τον δρόμο
61. Σκαριφίματα με τα βράχια
62. Σκίτσο τομής με δοκιμές κλιμακοστασίων
63. Τομή με νερομπογιές κόνσεπτ
64. Εγκάρσια τομή με νερομπογιές
65. Παραλλαγή τομής με άνοιγμα, νερομπογιές
66. Τομή με εμφανή υποστυλώματα, νερομπογιές
67. Κάτοψη, νερομπογιές
68. Νέος τοπογραφικός χάρτης 1:10000
69. Λεπτομέρεια του δρόμου σε 1:200
70. Διάγραμμα του νησιού υπάρχουσας κατάστασης
71. Διάγραμμα του νησιού πρότασης 1:10000

72. Χάρτης με την περιοχή μελέτης
73. Διάγραμμα ηλίου- αέρα
74. Διάγραμμα τομής
75. Αποτύπωμα παρέμβασης
76. Τρισδιάστατη απεικόνιση : Νέα διαδρομή από την Γέφυρα προς την Μονεμβασιά
77. Τρισδιάστατη απεικόνιση: Η θέα από το εσωτερικό των σπηλιών
78. Τρισδιάστατη απεικόνιση: Σπηλιές και δραστηριότητες όπως φαίνονται από την θάλασσα
79. Χάρτης χρήσεων από πρώτα στάδια ανάλυσης σε ρυζόχαρτο
80. Προγράμματα επεξεργασίας 3D
81. Προγράμματα επεξεργασίας 3D

Βιβλιογραφία

1. Δημήτρης Φιλιππίδης, 2007, Ελληνικοί Ιστορικοί Οικισμοί, Α' Τόμος: Ηπειρωτική Ελλάδα, Αθήνα, Εκδόσεις Σύνολο
2. Ελένη Ι. Κανετάκη, 2004, Οθωμανικά Λουτρά στον Ελλαδικό Χώρο, Αθήνα, Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας,
3. Αλέξανδρος Γ. Καλλιγιάς, Χάρις Α. Καλλιγιά, 2006, Μονεμβασία, Ξαναγράφοντας σε Παλίμψηστα, Αθήνα, Εκδόσεις Ποταμός
4. Φατούρος Δ, 2009, 2009 Ίχνη Μετάβασης, Εκδόσεις Καστανιώτης
5. Παπαμιχαλόπουλος, Κωσταντίνος Ν., Πολιορκία και άλωση της Μονεμβασίας υπό των Ελλήνων τω 1821: Ιστορική πραγματεία/ υπό Κ. Ν. Παπαμιχαλόπουλος. Αθήνα 1874
6. Κωνσταντινίδης Άρης, 1992, Μελέτες και Κατασκευές, Αθήνα, Εκδόσεις Άγρα
7. Tanizaki Junichiro, 2011, Το εγκώμιο της σκιάς, Μετάφραση Αθήνα, Εκδόσεις Άγρα
8. Μανωλίδης Κώστας, 2017, Εδαφολόγιο: Κείμενα για την ύλη της Αρχιτεκτονικής, Αθήνα, Εκδόσεις: Νήσος
9. Πριανάκη Ρούλη, Ελαφριές Κατασκευές στο όριο
10. Πουρνάρας Γ, Αμανατίδης Χ, Monemvasia Tutela E Recupero Della Citta Storica, 1988, Politecnico di Milano
11. Σαμπατάκου Δ, Μηλιόπουλος Δ, Μονεμβασία: Μελέτη Αποκατάστασης και Ανάδειξης της Άνω Πόλης (online) Ανάκτηση 01/2022 από:
www.academia.edu

Παράρτημα εικόνων

Εικόνες από το βιβλίο του Α. Καλλιγά:
Η βυζαντινή Μονεμβασία και οι πηγές της ιστορίας της, (Αθήνα 2003)

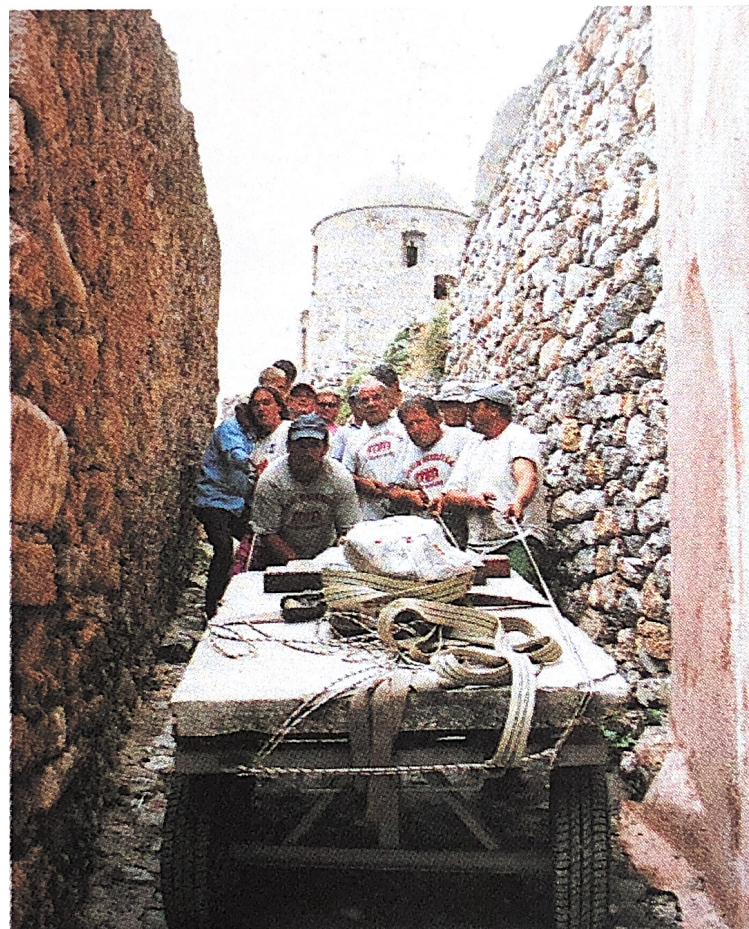
1958

1973

1992

Μεταφορά παλαιού μαρμάρου βάρους 800κ.

Εικόνες Μονεμβασιάς από το 1988

Η γέφυρα και ο βράχος της Μονεμβασιάς

Φωτογραφία τραβηγμένη από την Μονεμβασία που δείχνει την γέφυρα και τη Νέα Μονεμβασία

Ερείπιο

Η παλιά πλατεία του χωριού

Λεπτομέρεια 1

Λεπτομέρεια 2

Παλιές και μεταγενέστερες εικόνες

Μάιος 1988

Απρίλιος 2021

Μάιος 1988

Απρίλιος 2021

Μάιος 1988

Απρίλιος 2021

Μάιος 1988

Απρίλιος 2021

Διαδρομή

Βράχια

Το χωριό

Προς την Άνω Πόλη

